БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, ҚЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетингеи

1952 ИЮЛЬ 17 ЧЕТВЕРГ № 137 (2567)

ӨРТӘӘ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Итали хөй-ниити ажылдакчы Пьетро Ненниге делегейниң Сталинчы шаңналын тывысканы (1 арын).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ (1 арын).

Қызыл хоорайның партия активиниң хуралы (2 арын).

О. Назын-оол.—Партияга кежигүн дадывырын төлээри коммунист бүрүзүнүң хүлээлгези (2 арын).

И. Тихонов.—Капитализмниң ниити кризизиниң дугайы (3—4 арыннар).

РЕДАКЦИЯГА ЧУГААЛАР:

Х. Аракчаа.—Буруулугларны харысалгаже; **С. Қызыл-оол.**—Кино көргүзүүн ынчаар организастап болбас (3 арын).

П. Мельников.—Улус интеллигенциязының кадрлары өзүп турар (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Партия эге организацияларының отчёттуг соңгулда хуралдары

Областың районнарында партия эге организацияларының отчёттуг соңгулда хуралдары эгелээн. Ол хуралдар идей-политик талазы-биле бедик деннелге, коммунистерниң идепкейлиг киржилгези-биле эрттип турар. ВКП(б) кежигүннери болгаш партия кежигүнүнге кандидаттар большевикчи шүгүмчүлелге болгаш бот-шүгүмчүлелге үндезилээш, партия организацияларының ажылында четпестерни база частырыгларны илередип, ажылды моон соңгаар улам экижидер талазы-биле чугула саналдарын берип турарлар.

Эрткен чылын болган отчёттуг соңгулда хуралдардан бээр бистиң областың партия эге организациялары улам быжыкан, масса-биле харылзаазын экижиткен, коммунистерниң бүдүрүлгеге мурнакчы ролю өскен, областың партия ажылының ниити деннели бедээн. Партияның көдээ организациялары колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарының хөрээн удуртурун экижиткен. Ол дугайын область часкы тарылганы чедиишкинниг чорутканы, амгы үеде районнарның хөй кезии мал чеми белеткээрин, тарааның күскү дүжүдүн ажаап алырының белеткелдерин багай эвес сорудуп турары херечилеп турар.

Партияның области кудуку организацияларының партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылдарының деннелиниң бедээнин Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозта партия эге организациязының ажылының чижээ көргүскен. Мында бүгү коммунистер колхоз бүдүрүлгезиниң шиитпирлиг участоктарында таарыштыр тургустунган. Колхоз бүдүрүлгезиниң кол айтырыгларын партия организациязының хуралында чугаалажып, шиитпирниң күүселдезин коммунистер боттары организастап, чүткүлдүг күш-ажылга боттарының чижээн көргүзүп келген. Партия организациязы партия кежигүнү эвес активчилерни өстүрген болгаш бодунуң ажылынга оларның идепкейлиг киржилгезин чаңчыктырган.

Артельдиң баштаар чериниң ажылынга партийжи контрольду чорудар эргезин боттандырбышаан, партияның бо организациязы болза, ажылга чагырып-дужаарының метудун ажыглавайн, харын колхозчуларның инициативазын калбартып, олар колхозтуң эрге-ажыы дээш аңаа боттары ээ болурунуң аргазын берип келген, ынчангаш артельдиң организас, ажыл-агый талазы-биле быжыгыышкынын чедип алган.

Ол ышкаш эки түннелдер Таңды районнуң «Чаа орук» колхозта база машина-мал станциязында партия организацияларының ажылында чедип алдынган. Ол дугайын коммунистер ында партия организацияларының секретарьлары эштер Рогалёв, Еловский оларның отчёт илеткелдерин чугаалажып тургаш тодаргай демдеглээннер. Партияның ол организацияларынга отчёт-соңгулдалыг хуралдар бедик деннелге эрткилээн, аңаа шупту коммунистер киришкен.

Партийжи-организастыг ажылдарының чедип алдынган эки түннелдеринге оожургап болбас деп үве билдингир. Большевик партия чедиишкиннерге менээргенмес, харын ажылда четпестерни дидим болгаш шиитпирлиг илередир, бурунгаар соксаал чокка үткүүр херек деп эш Сталин өөредип турар.

Эш Сталинның чугаалааны болза: **«Бистиң ажылывыста четпестерни болгаш алдагдалдарны ажыы-биле болгаш шынчызы-биле, большевиктерге турза чогууру дег, илеретпейн, демдеглевейн турар болзувуса бис бурунгаар баар оруувусту дуглап турарывыс ол болур. Ынчаарга бис бүрүнгаарлап чоруксаар болгай бис. Чогум-на бурунгаар чоруксаар болганывыста, бистер боттарывыстың эң чугула сорулгаларывыстың бирээзи кылдыр шынчы болгаш революсчу бот-шүгүмчүлелди тургузар ужурлуг бис. Бо чокка бурунгаар шимчээшкин чок болур. Бо чокка хөгжүлде чок болур».**

Сталинчы бо мерген айтыышкыннарны коммунистер боттарынга шуут удуртулга болдурар херек. Чедиишкинниг ажылдарга менээргенеш, а четпестерни ыыттавайн эрттип болбас. Области партияның ам-даа хөй-хөй организацияларының ажыл-чорудулгазында четпестер тодаргай бар.

Маңаа чижек кылдыр Улуг-Хем районнуң райүлетпүр комбинадында партия эге организациязын айтып болур. Партийжи-политиктиг ажылында үр үе иштинде экиживейн келгенин чоокта чаа ол организациязының болуп эрткен отчёт-соңгулдалыг хуралы демдеглээн. Отчёттуг үе дургузында партия хуралын чүгле дөрт катап чыылдырган. Партия организациязының секретари эш Минин чагырып-дужаарының каржы методун ажылга ажыглап келген, комбинаттың директору эш Бочегуров-биле кады үргүлчү арагалап турган. Эш Мининиң ажылын коммунистер багай деп санааш, ону партия организациязының секретарынге соңгувайн барган.

Таңды районда «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң партия организациязы отчёттуг соңгулда хуралга чедимче чок белеткенген. Партия организациязының секретари турган эш Чистобаева хуралга белеткенмээнинин ужурундан хурал 3 шак озалдап эгелээн, шүгүмчүлел чымчак болуп эрттип турган. Қымга, чүнү кылырын-даа дааспаан эренгей болгаш ниити шиитпир хүлээп алган. Отчёт-соңгулдалыг хуралдарны белеткээринге болгаш ону эрттиреринге мындыг четпестер турбас ужурлуг. Қол үндезин айтырыгларны шиитпирлээр отчёттуг хуралдарны коммунистерниң ёзулуг-ла большевикчи кижизидилгезиниң школазы болдурар херек.

Ам көдээ коммунистерге эң-не харысалгалыг үе келген. Олар чаңгыс угда ажыл-агыйжы, политиктиг сорулгаларны шиитпирлээр. Мал чемин белеткээрин организаставышаан, олар болза, тудуг ажылын, тараа ажаап алыышкынынга белеткелди кошкадып база болбас. Бо бүгү болгаш өске-даа ажылдар партия организацияларының нарын болгаш оперативтиг удуртулгазын, коммунист бүрүзүнүң чүткүлдүг ажылын негеп турар.

Ажылчы чоннуң коммунистиг кижизидилгезиниң айтыыглары отчёт-илеткелдерни чугаалажып турар хуралдарның кичээнгейиниң төвүнде турар ужурлуг. Ол эң чугула айтыыг хуралдарның хүлээп алыр шиитпирлеринге онза тодаргай айытынган турар ужурлуг.

Бистиң областың большевиктериниң мурнунда улуг болгаш харысалгалыг сорулгалар бар. Ол сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээр төлээде, партия ажылының деннелин, коммунистерниң мурнакчы ролюн бүгү арга-биле бедидер, большевикчи шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартыр, партия организацияларының дайынчы аргаларын күштелдирер херек.

Улуг-Хем районнуң колхозтарында

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районнуң колхозтарында ниитиниң малынга чем белеткелиниң талазы-биле Киров аттыг, «Искра», «Свобода труда» болгаш «Қызыл тук» колхозтар районнуң өске колхозтарындан мурнап турарлар.

Ындыг болза-даа, Сталин аттыг, Мичурин аттыг, Калинин аттыг болгаш өске-даа колхозтар сиген ажаап алыышкынының талазы-биле дыка озалдап турарлар.

* * *

Улуг-Хем районнуң колхозтары бо чылын силос салырының планын июль 10-га чедир ниитизи-биле 44,2 хуу күүсеткен. Торгалыгда «Свобода труда» колхоз 100 хуу, Чаатыда Киров аттыг колхоз 95 хуу күүсеткеннер. Ол ышкаш «Қызыл тук» болгаш Жданов аттыг колхозтарда силос салыышкыны база чүгээр чоруп турар.

Ынчалза-даа Ворошилов аттыг, Маленков аттыг, Димитров аттыг колхозтарда силос салыышкынының темпизи кончуг оожум. Оон туржук Маленков аттыг, Димитров аттыг болгаш Сталин аттыг колхозтар июль 10-га чедир силос салыышкынын эгелеваан.

„УЛУСТАР АРАЗЫНГА ТАЙБЫҢНЫ БЫЖЫГЛААРЫ ДӘӘШ“ ДЕП ДЕЛЕГЕЙНИҢ СТАЛИНЧЫ ШАҢНАЛЫНЫҢ КОМИТЕДИНДЕ

Итали хөй-ниити ажылдакчы Пьетро Ненниге делегейниң Сталинчы шаңналын тывысканы

Июльдуң 11-де Кремльдиң Свердловский залынга тайбыннын херээ дээш идепкейлиг демиселчи, шылгарангай итали хөй-ниити ажылдакчы Пьетро Ненниге «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» деп делегейниң Сталинчы шаңналын тывыскан.

Совет хөй-ниити организацияларының—Тайбың камгалалының Совет комитединиң, совет херээженнерниң антифашистиг комитединиң, Совет чогаалчылар Эвилелинин, совет аныяктарның антифашистиг комитединиң, профэвилелдериниң төлээлекчилери залга чыглап келгеннер. Алдарлыг эртемденнер, сураглыг чогаалчылар, уран-үүл ажылдакчылары болгаш найсылалдың бүдүрүлгелериниң төлээлекчилери база олурушканнар.

Пьетро Ненни болгаш аңаа шаңнал тыпсырын таварыштыр Москвада келген итали социалистиг партияның төлээлери залга кирип келирге, олурушканнар диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле оларны уткааннар.

Делегейниң Сталинчы шаңналдарының талазы-биле Комитеттиң доктаалын номчаан. Делегейниң Сталинчы шаңналының лауреадының дипломун, И. В. Сталинның дүрзү-хевирин чураан хөрекке кадаар демдекти Комитеттиң даргазы академик Д. В. Скобельцын Пьетро Ненниге хүлээдип берген. Олурушканнар лауреатка изиг байырын чедирип турганнар.

Академик Скобельцын Пьетро Ненниге байыр чедиргеш, тайбыннын херээ дээш ооң ажыл-чорудулгазынга чаа-чаа чедиишкинниг болурун күзээн.

Тайбың камгалалының Совет комитединиң мурнундан Н. С. Тихонов болгаш совет херээженнерниң антифашистиг комитединиң мурнундан Л. В. Дубровина олар лауреатка байыр чедиргеннер.

Ол ышкаш Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинин даргазының оралакчызы Александр Фадеев үве чугаалааш, Пьетро Неннининиң амыдыралының оруун, ооң тайбың херээ дээш ажыл-чорудулгазын тодаргайы-биле таныштырган.

Дараазында итали социалистиг партияның төлээлериниң кежигүнү Маццали Гуидо сөс алгаш, мынча деп чугаалаан:

—Мында төлээлерин чоруткан бүгү организацияларга болгаш мында олуржуп турар өңнүктерге итали социалистиг партияның төлээлери өөрүп четиргенин илередип тур. Пьетро Неннининиң дээди шаңналы дээрге, биске улуг алдар болур... Улустар кандыг-даа ылгал чокка тайбың ёзу-биле чурттазын дээш улуг чурт болур Совет Эвилелинин, улуг Иосиф Сталинның удуртулгазы-биле боттандырып тургускан үүлдерин бистер магадап тур бис.

Дээрги дарга! Эргим өңнүктер! Силерниң чорудуп турарынар канчаар-даа аажок улуг тургузуушкуннарның херечилери болур бис... Итали улустуң сорулгазы—тайбың.

Тайбың — бистиң сорулгавыс. Тайбың—итали улустуң демиселиниң сорулгазы болуп турган болгаш моон соңгаар-даа ол болур!

Совет чогаалчылар Эвилелинден—А. А. Сурков, совет аныяктарның антифашистиг комитединден—В. И. Кочемасов, совет профэвилелдеринден—ВЦСПС-тиң секретари А. П. Осипов олар лауреатка байыр чедиргеннер.

Делегейниң Сталинчы шаңналының лауреады Пьетро Ненни харыы сөс чугаалаан. Ол бодунуң чугаазын мынча деп эгелээн:

—Дээрги дарга, эргим өңнүктер!

Силерниң чугаалаан сөстериңер итали улусту болгаш мени изии-биле деткип турар болгаш мээң болгаш бо байырлалда кады киржип турар өңнүктеримниң үүрективиниң ханылавышаан, сагыш-сеткилин силерниң-биле кадып турар итали улуска дыңналып турар. Улуг баштынчы Иосиф Сталинның адын кадагалаан делегейниң тайбың шаңналын итали кижиге тывыскан чорук болза, мээң миллион-миллион өңнүктеримге алдардан-даа артык алдар болур болгаш бистиң чоруткан демиселивисти үнелеп көргенин херечилевишаан, чоокку келир үедеги демиселче бисти сорук киирип турар.

Оон ынай Неннининиң чугаалааны:

—Силерниң үүректиң ханызындан кичээнгейинерни мээн ап турарымның кол чылдагааны болза, тайбың дээш бүгү-делегей шимчээшкининге, чаа дайыннарның айыылынга удур демиселге тайбың талалакчыларының чорудуп турган тодаргай хемчегленнерге, атомнуг бомбаны хоруурунуң дугайында Стокгольм кыйгырыындан эгелээш, беш улуг күрүнелер аразынга Тайбыңның Пактызын чарарының дугайында 16 миллион итальянчыларның ат салганы кыйгырыынга чедир хемчеглерге итали улустуң ойнааны, амгы үеде ойнаңдаа турары чугула ролью болур.

Нацистерге болгаш фашистерге удур демиселдин, Совет Эвилелиниң шиитпирлиг салыышкын кылганы демиселдиң тиилелгелин-биле доозулганы 1945 чылга болгаш күрүнелерниң болгаш улустарның аразында харылзаа чорударының перспективаларынга шаптыктаашкыннар болгаш айыылдыг чоруктар узуткатынган ышкаш сагындырып турган үеге дөмейлээрге, амгы үеде үвениң байдалы дыка өскерилген болуп турар... Бистиң бодалывыс, мээң бодалым, итали улустуң бодалы—өскерилбээн.

Үе-шаг болза, өскерилген болгаш 1947 чылдан-на эргелээш барыынчукте капиталистиг чурттар, ооң иштинде, мээн чуртум база-ла политиканы долузу-биле чаартып көөрүнүң оруунче хандыкшаан. Капиталистиг делегейниң ол эргилдезинге Қыдатка болган демократтыг болгаш улусчу революция болза, эңне улуг саңлдарлыг болган. Ол революция болза, даштыкы күрүнелерниң талазындан шериг политиктиг болгаш экономнуг мөлчүгделден бүгү Азияның болгаш Африканың хосталырының баш удур медээчизи болган...

Атлантика пактызын чарганының соонда делегейни эттинер аргажок кылдыр башкаландырарының оруунга элээн каш айыылдыг чоруктар болгулаан. Ол орукка сөөлгү болуушкуннар болза, Сан-франциско-га болгаш Боннга чарган керээлер ол болур. Ол чоруктар болза, мооң мурнундагы дугуржулгаларны үүгле үреп турар эвес, харын-даа Азияга болгаш Европаның чүрээнге чаа дайынның үүнүп келип болурунуң айыылын база тургузуп турар.

Мен маңаа Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Берлинге болуп эрткен сессиязындан келген кижи мен, дээрги дарга; ынчангаш аңаа киржип турган совет төлээлериниң чазык-чаагай арыннарын бо залдан көрүп тур мен. Кореяда болуп турар чаа-чаа кем-буруулуг үүлгедиишкиннериниң дугайын, чурттакчы чонну узуткаарынга бактериологтуг чепсекти ажыглап турганының дугайын сессияның ажылының үезинде килеңнээшкин-биле дыңнаан бис деп чугаалаар болзумза, олар мээң оомну шынзыдарлар; Германияны ийи кезекке чарып турар хамаарышпас шугумун дайынчы камгалал кылыр сорулгалыг политика Германияга болгаш ооң кожа-хелбээ турар чурттарынга кайы хире ханы дүвүрээзин болуп турарын илередири-биле үве чугаалаар болзумза, олар мени деткиирлер.

Лауреаттың бодунуң чугаазының төнчүзүнде чугаалааны:

—Ол хире кайгамчыктыг болгаш ажыктыг сорулганы чедип алыры дээш ажылдаары болгаш бергелерни ажып эрттери, билдинмес чоруктарны тодарадыры, хоп-мегени сойгалап илередири, совет улуска итали улустуң идегелин улам быжыглаар дээш бүгү-ле үүлдерни кылыры дээрге, боттарывыстың силерге сагыш-сеткиливистиң өөрүп, катыжып турарын илередип көргүзүп шыдаар үүлдеривис ол болуп турар.

Бо хүлээлгелерни мен бодумга идегелдиим-биле ап болур мен, дээрги дарга, эргим өңнүктер, үүге дээрге, олар мээн дорт хүлээлгелерим болуп турар.

Оон-биле чергелештир мен болгаш мээң өңнүктерим кончуг дүргени-биле аңаа катыжып турар бис, үүге дээрге, тайбың дээш демисежип турар чурттуң найсылалы — Москвага ол хүлээлгелерни ап тур бис; Тайбың чокка катап тургустунуп шыдавас чурт болур Италияның мурнундан ол хүлээлгелерни ап тур бис.

Советтер Эвилелинде

Тараа кезилдезиниң мурнунда

СТАЛИНГРАД. Областың ховуларынче кайнаар-даа көөрге күзүн чажып тараан бышкан тараалар көстүп турар. Волга-Дон хемниң аразында Ергенякта, Заволжьеда, база өске-даа черлерде тараанын үнүжү эки.

Эки участоктардан 20—25 центнер тарааны алыр деп областың чамдык колхозтары санап турар.

Тараажылар тараа ажаап алыышкынынга белеткенип турар. Мурнуу талакы районнарда комбайн агрегаттарын ховуда аппарып алган. Комбайнёрлар участоктар-биле таныжып, шак графигин, стахановчу маршруттарны чогаадып кылып турар. Бо чылдың онза эки үүлү болза областың колхозтарының хөй кезиинге ажаап алыышкын ажылын долузу-биле механизасчытынары болур.

(СЭТА).

Агитаторларның школазы

ТАШКЕНТ. Хоорайның партия организациялары муң-муң аныяк агитаторларны масса-политиктиг ажылче хаара туткан. Ол он беш бүдүрүлге черлеринде агитаторлар школаларын тургускан.

Ташкент үлетпүр бүдүрүлгелериндe тургускан агитаторлар школаларында ам бо үеде бир муң ажыг кижи өөренип турар.

(СЭТА).

Уралчыларның чоргааралы

СВЕРДЛОВСК. Уралдың мунмуң машина тудукчулары Волга-Доннуң Ленин аттыг каналының тудуушкуну доозулганының дугайында Министрлер Чөвүлелиниң медээзин радио дамчыштыр дыңнаанпар. Олар совет улус-биле кады коммунизмниң бир дугаар тудуушкунунга боттары дорт киржилгелиг болганынга өөрүп, чоргаарланып турар. Уралмашзаводтуң токари Якушкин: орус улустуң чүс-чүс чылдардагы күзели боттанган деп чугаалаан. Беш далайларны тудуштурган канал тутунган. Ол канал болза, кончуг улуг каңдаашкынның девискээриниң сугарылгазын хандырар болгаш бистиң Төрээн чуртувустуң экономнуг күчүшыдалын улам быжыглаар. Бистиң күш-ажылывыстың үлүг хуузу ында база барын сактырга кончуг өөрүшкүлүг. Уралга бистерниң кылып бүдүрген кылаштап чоруур экскаваторларывыс болгаш каш он-он муң машиналарывыс-биле чоргаарланып турар бис.

Уралмашзаводтуң коллективинде чаагай чаңчыл — коммунизмниң тудугларының бүгү чагыгларын хуусаа бетинде күүседир чаңчыл тургустунган. Ол чаңчылды моон соңгаар-даа уламчылаар бис. Волга-Дон тудуушкунунуң доозулганының дугайында медээ бисти чаа чедиишкиннерже сорук киирип турар. Бо хүнде эш Сталинга сагыш-сеткилдиң ханызындан улуу-биле өөрүп четиргенин илеретпишаан, уралчылар боттарының хүлээлгелерин чурттуң мурнунга алдарлыы-биле күүседирин даңгыраглаарлар.

(СЭТА).

Москваның ажылчы чоннарының өөрүшкүзү

Волга-Доннуң каналы тургустунган. Өөрүшкүлүг медээ бүгү совет кижилерниң үүректерин өөртүп турар. Ийи улуг хемнерни катыштырар дугайында орус улустуң хөй чүс чылдардагы күзели боттанган.

Бүгү улус-биле кады москвачылар улуг тудугларга киржип турганыбиле чоргаарланырлар: индустриалдыг Москваның ийи чүс ажыг бүдүрүлгелери хүндүлүг чагыгларны күүсеткеннер.

Москваның Сталин аттыг автозаводунуң коллективи Волга-Дон тудуунга чүс-чүс чүк машиналарын болгаш миллион-миллион рубль өртектиг артык кезектерни чорудуп берген.

Июльдуң 10-да заводтуң хөй-хөй цехтеринге Волга-Доннуң судно чоруур В. И. Ленин аттыг каналының тудуушкунун доосканынга холбаштырган беседалар болгаш хуралдар болгулаан. Септелге-механизм цехиниң бригадири Приванованың чугаалааны болза:

—Волга-Дон каналының тудуушкунун доосканы—тургузукчу тайбың күш-ажылда туруп турар совет кижилерниң чаа тиилелгези болур. Бо болза, бистиң Төрээн чуртувустуң экономнуг күчү- шыдалын быжыглаарынга совет улустуң чаа салыышкыны болур.

Цимлянскийниң суг белдирин дерип-чепсеглээринге киржип турган автозаводтуң конструктору Засорин, заводтуң коллективи коммунизмниң өске-даа улуг тудугларының ажылдакчылары-биле харылзааны быжыглаар деп шынзыдып чугаалаан.

С. М. Киров аттыг «Динамо» заводтуң ажылдакчылары Волга-Дон каналының тудуушкунунуң доозулганының дугайында медээни улуг өөрүшкү-биле уткааннар. Аңаа кыска хуусаа иштинде автоматтыг пультуларның бүдүн сериязын тургускан, ооң дузазы-биле каналдың шлюзтериниң болгаш өске-даа гидротехниктиг дерилгезиниң башкарылгазын чорудуп турар. Бешки аппарат цехинин хуралынга мастер Фоняковтуң чугаалааны болза:

—Мен каш хүннер мурнунда Волга-Дон каналынга чорааш келдим. Сталинчы үениң эң улуг тудуушкунун көөр аас-кежик меңээ таварышкан. Бистиң күш-ажылывыс сталинчы баш бурунгаар көөр чорукту боттандырып турар миллион-миллион совет кижилерниң ниити күш-ажылынга катыжып кирип турарынга бистер чоргаарланып турар бис.

Найсылалдың хемчилери улуг көдүрлүүшкүннүг болуп турар. Москва-Волга каналдың пароход эргелелиниң Москвадан Донда Ростов шугумунче шимчээшкинин ажыдарынга сөөлгү белеткелдер доозулган.

Порттуң ажылдакчылары ыраккы мурнуу үүктен Волга-Доннуң В. И. Ленин аттыг каналын таварып, бир дугаар-ла Москвага келир пароходтар-биле байырлыг ужуражыышкынга белеткенип турарлар.

(СЭТА).

КЫЗЫЛ ХООРАИНЫҢ ПАРТИЯ АКТИВИНИҢ ХУРАЛЫ

Бо чылдың июльдуң 10-да Кызыл хоорайның партия активиниң хуралы болган. Хуралга ВКП(б) обкомунуң IX пленумунга чугаалашкан «Областың партия организацияларында идеология ажылының байдалы болгаш ону экижидер хемчеглер дугайында» айтырыгның түннелдериниң дугайын танышкан. Бо дугайында илеткелди ВКП(б) хооркомунуң секретари эш **Г. Н. Степанов** кылган.

—ВКП(б) ТК-ның идеология айтырыгларының дугайында доктаалын ажыл херек кырынга боттандырып чорутпушаан, областың партия организацияларының идеология ажылын организастап удуртур талазы-биле элээн чедишкиннерни чедип алганын база ооң-биле кады идеология ажылында улуг четпестерниң барын ВКП(б) обкомунуң IX пленуму демдеглээн—деп илеткелчи чугаалаан.

Областың партия организациялары 1951—52 өөредилге чылдарында партия чырыдыышкынының системазынга коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активчилерниң политиктиг өөредилгезин организастаарынга болгаш удуртурунга улуг четпестер турган. Ылангыя партия чырыдыышкынының системазының тус-тус адырларынга өөренир партия, совет активчилерин билиниин деннели-биле таарыштыр тургузары четпес организастатынган, дыка хөй политшколаларның, бөлүмнерниң дыннакчыларының билии чангыс-аай эвес болган. Ол чорук өөредилгениң бедик деннелдиг болурунга улуг шаптык болуп турган. Ол ышкаш ВКП(б) райкомнары, хооркому пропагандистери шын шилип алырын, өөредилгени боттуг удуртур, контрольдаар, дузалажыр, ажылының эки дуржулгазын нептередир ажылларны сула организастап келген. Ынчангаш партия чырыдыышкынынга удуртулганы ВКП(б) обкомунуң IX пленуму ниитизи-биле кошкак деп демдеглээн.

ВКП(б) Кызыл хооркому, ооң пропаганда болгаш агитация килдизи 1951—1952 өөредилге чылында партия чырыдыышкынының системазынга удуртулганы болгаш контрольду кошкак боттандырган. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активчилерниң билиин партия чырыдыышкынының тус-тус адырларынга билиниин деннели-биле таарыштыр шилип хуваарын четпес организастаан. ВКП(б) хооркомунуң секретарлары эң ылангыя пропаганда болгаш агитация килдизиниң ажылдакчылары кичээлдерге ховар олуржуп келген, ынчангаш политшколарның, бөлүмнерниң кичээлдеринге болуп турган чазыгларны, четпестерни эдер, оларның ажылын шын углап-баштаар хемчеглерни сула боттандырып турган. Ооң аңгыда ВКП(б) хооркому пропагандист кадрларны өөредир, ажылынга дузалажыр, контрольдаар, оларның мергежилдиг эки дуржулгазын нептередир хемчеглерни четпес чорудуп келген. Ооң түннелинде партия чырыдыышкынының системазынга өөредилгеге чогуур бедик деннел чедип алдынмаан. ВКП(б) хооркомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи эш Кузьмин партия чырыдыышкынының ажылын боттуг удуртур хамаан чок, өөренип турар дыннакчыларның санын безин тодаргай билбес турган. Чүл дээрге, эш Кузьмин өөредилге чылының эгезинде 3018 кижи партия чырыдыышкынының системазында өөренип турар деп түннү үндүрүп турган, а сөөлгү үеде хыналдадан илерээни болза, 3018 кижи эвес 2073 кижи хаара туттунган болган.

1951—1952 өөредилге чылында Кызыл хоорайга ажылдап турган 99 политшколалардан болгаш бөлүмнерден 42 политшколалар, бөлүмнер өөредилге программазын дооскаш түннел кичээлдерни дужаган, а артканнары өөредилге программазын четче дооспайн барган. ВКП(б) хооркому марксизм-ленинизмниң кежээки университединиң болгаш партияның кежээки школаының доктаамал ажылдаарын ханыырбайн турган. Түннел кичээлдерге болгаш экзаменнерге дыка хөй дыннакчылар программа ёзугаар материалдарны эки шингээдип алганын көргүскен, ооң-биле кады дыка хөй дыннакчылар куду түннелди көргүскен.

Областың албан организация, детпүр бүдүрүлге черлериниң элээн хөй удуртукчу ажылдакчылары коммунистер боттарының политиктиг билиин бедидип алыр дээш ажылдавайн турар. Ылангыя эштер Кошкаров, Мозгов, Корольчук, Новиков, Кондратьев, Свистунов болгаш оон-даа өскелер каяа-даа өренмейн келгеннер.

Партия чырыдыышкынының ажылын облонода, облкүүскомда, электростанциязында, типографияда, облпотребсоюзта, туйбу заводунда болгаш өске-даа партия организациялары багай удурткан, ынчангаш ол черлерге тургустунган политшколарның, бөлүмнерниң ажылы сандараан болгаш соксаан.

ВКП(б) хооркомунуң парткабинеди пропагандистерге теориялыг болгаш методтуг дузаны эвээш көргүзүп келген, пропагандистерниң доктаамал ажылдаар семинарының ажылын хаяа чыглыр хуралдар кылдыр хуулдурган. Марксизм-ленинизмниң теориязын боттары өөренип турар коммунистерге болгаш партия кежигүнү эвес активчилерге парткабинет лекцияларны эвээш номчуп келген база ВКП(б) хооркомунуң бюрозундан бадылаан консультантылар боттары өөренип турарларга консультацияларны эвээш чорудуп, кошкак дузалажып келген, а чамдык консультантылар мырынай ажылдаваан болуп турар.

Идеология ажылының чугула адыры лекция пропагандазын хоорайның партия организациялары эвээш организастап турар, номчуп турар лекцияларны ажыл-агый, культура, политиктиг практиктиг ажыл-чорудулгазы-биле эки холбаштырбайн турар.

Партия, совет, хөй-ниити организацияларының чамдык удуртукчулары ажылчы чоннуң ортузунга лекция пропагандазын калбартырынга киришпейн, чангыс-даа лекция номчуйын турар чоруктар хөй.

Партийжи политиктиг агитация — идеология ажылының делгеренгей хевири. Кызыл хоорайның партия организацияларының бир мун чыгыы агитаторлары ажылчы чоннэр ортузунда агитация ажылын чорудуп турар. Агитация ажылы кампания ажылдар үезинде дыка чедишкинниг чорутунар, а кампания ажылдар эртте бээрге чорбастай бээр чоруктарның барымдаалары хөй. Ылангыя ыяш заводунда, ВЛКСМ обкомунда, автотранспорт конторазында, таарылга комбинадында, авторотада агитколлективтер сөөлгү үеде агитация ажылы чорудар ужурлуг участоктарынга мырынай барбайын турар болгаш ниитизи-биле ажылдавайн турарлар.

Парлалга пропагандазы идеология ажылынга эң-не күштүг чепсек. Ынчалза-даа, бистиң областың солуннары, ном үндүрер чери база дыл литература болгаш төөгү эртем-шинчилел институду идеология ажылының талазы-биле боттарының мөңгүнда салдынган улуг сорулгаларны четпес күүседип турар. Солуннар пропаганда талазы-биле материалдарны, шүгүмчүлелдерни база эки пропагандистерниң, лекторларның, агитаторларның ажылының дуржулгазын эвээш парлап турар, а чамдыкта политиктиг болгаш грамматиктиг чазыгларны болдуруп турар. Ном үндүрер чер бодунуң планын күүсетпейн турар, орус дылдан тыва дылче очулдуруп турар материалдарга шын эвес очулгаларны болдуруп турар. Дыл литература болгаш төөгү эртем-шинчилел институду тыва улустуң төөгүзүн, улустуң аас-чогаалын, дыл бижиин, литературазын шинчилеп өөренир, бо дугайында номнар үндүрер хүлээлгезин күүсетпейн турар. Институт амгы үеде үүгле тыва школаларга өөренир чамдык өөредилге номнары үндүреринге өйлежип, ном үндүрер черниң салбыры шинчилиг апарган турар. Тыва-орус дылдың словарын ам-даа үндүрүп шыдаваан. Институттуң директорунуң оралакчызы, төөгү эртемнериниң кандидады эш Сейфулинниң Тыва төөгүзүнүң дугайында бижээн ажылында улуг чазыглар бар болуп турар.

Идеология ажылын калбартып нептередириниң база бир чугула адыры болур областың культура-чырыдыышкын **килдизи бодунуң ажылын** четпес чорудуп турар. Лекция пропагандазын калбартырын, уран-үүл бөлүмнериниң, культура бажыннарының, клубтарның, библиотекаларның база бижик билбес болгаш биче билир чоруктарны узуткаарының талазы-биле ажылды кошкак организастап, удуртуп турар.

Кызыл хоорайның школаларында өөредилге-кижизидилгелиг ажыл ниитизи-биле кошкак тургустунган. 1951—1952 өөредилге чылдарында өөредилгениң шынары 85 хуу болган. № 1 школада өөредилге-кижизидилгелиг ажыл дыка багай тургустунган. 1951—1952 өөредилге чылында өөредилгениң шынарын 75 хуу күүсеткен, өөренирчилерниң сагылга-чуруму кошкак болуп турар.

Кинофикация, кинопрокат черлери совет киноларны көргүзерин четпес организастап турар. Кино көргүзериниң планын күүседип алырының эрге-ажыын хараах чамдык идея талазы-биле четпес «Тарзан» ышкаш киноларны хөй көргүзериниң чардыгып, кино пропагандазын четпес организастап турар.

Областың национал театры ажылчы чоннар ортузунга көргүзүглериниң бедик идея деннелдиг болур чоруун чедип албайн турар. Советтиг Тываның ажыл амыдыралын көргүзүп турар шиилерни үндүрбейн, үүгле эрги шиилерни катаптап үндүрүп турар. Театрда кижизидилге ажылы багай тургустунган, ынчангаш театр ажылдакчыларында сагылга-чурум үрээр чоруктар хөй.

ВКП(б) хооркому болгаш партия эге организациялары интеллигентилер-биле ажылды кошкак тургускан, оларның ортузунга тускайлап ажыл чорутпайн,үүгле хаая лекциялар номчууру-биле кызыгаарланып турар.

Эш Степанов илеткелиниң төнчүзүнде, идеология ажылында бар болуп илереп турар четпестерни дарый узуткааш, ону экижидер талазы-биле боттуг ажылдан, ВКП(б) обкомунуң IX пленумунуң доктаалын ажыл-херек кырынга чедишкинниг күүседиринче партия активиниң кичээнгейн кыйгырган.

Эш Степановтуң илеткелиниң талазы-биле санал шүгүмчүлел калбак болган.

Бир дугаарында областың дыл, литература болгаш төөгү эртем-шинчилел институдунуң директорунуң оралакчызы, төөгү эртемнериниң кандидады эш **Сейфулин** сөс алгаш санал шүгүмчүлел кылган. Эш Сейфулин бодунуң саналынга Тыва төөгүзүнүң дугайында бижип турар очеркинде чазыгларның дугайында шүгүмчүлелдерни шын деп хүлээп алгаш, ол чазыгларын эдип алырын хүлээнмишаан, институтту ажылдаар бажын-биле, ажылдакчыларын чурттаар бажыннар-биле хооркүүскомнуң болгаш облкүүскомнуң хандырбайн турарын шүгүмчүлээн болгаш институттуң шыырак билиглиг кадрлар-биле хандыртынмайн турарын чугаалаан.

Кызылдың № 1 ортумак школазының директору эш **Манылов** ук школада өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың кошкак тургустунганының дугайында шүгүмчүлелди хүлээп алган. Эрткен өөредилге чылында школа өөредилге шынарын 75 хуу күүсеткен. Школаның өөренирчилеринден 48 кижи база катап эрги класстарынга арттар болган. Оон ынай эш Манылов ВКП(б) хооркомунуң секретарларының № 1 школага барбайн келгенин база школаның башкыларының ортузунга партия өөредилгезин багай удуртуп келгенин чугаалаан.

Күрбанкынын область конторазында партия эге организациязының секретари эш **Середин** бодунуң саналынга илеткелде хоорайның комсомол организацияларында идеология ажылының дугайын киирбээнин шүгүмчүлээн. ВЛКСМ хооркому комсомол организацияларын идеология ажылының талазы-биле багай удуртуп турар. Ооң тодаргай барымдаазы күрбанкының область конторазында комсомол эге организациязы идеология ажылының талазы-биле кандыг-даа ажыл чорутпайн турар. Партия чырыдыышкынынга коллективтиң 77 кежигүннери хаара туттунган турган, а өөредилге чылының төнчүзүнге чедир үүгле 55 кижи артып калган. Бо чорук ВКП(б) хооркомунуң партия өөредилгезинге удуртулганы кошкак боттандырып келгениниң хереченгизи болур.

ВКП(б) обкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи эш **Курбатский** бодунуң саналынга ВКП(б) хооркомунуң идеология ажылын кошкак удуртуп турарын база төөгү эртемнериниң кандидады эш Сейфулинниң Тыва төөгүзүнүң дугайында бижээн очеркинде чазыгларның дугайын чугаалаан. ВКП(б) хооркому 1951—1952 өөредилге чылдарында партия чырыдыышкынының системазынга өөредилгени четпес организастап удуртканы. Дыннакчыларның составы билиг деннелиниң аайы-биле шын хуваатынмаан, өөредилгеге удуртулганы сула боттандырган, пропагандистер-биле ажылды кошкак тургускан, ынчангаш чамдык политшколаларның, бөлүмнерниң пропагандистери программа ёзугаар өөренир материалдарны тайылбырлаарда чазыгларны болдуруп, амыдыралдан хоорук тайылбырлап турган. Бөлүмнерниң болгаш политшколаларның ажылынга хооркомнуң ажылдакчылары ховар олуржул, контрольду сула боттандырган. Ооң хараазы-биле элээн хөй бөлүмнерниң, политшколаларның ажылы шуут сандараан болуп турар.

ВКП(б) хооркому идеология ажылын күштелдиринге чугула рольдуг область организациялары—ном үндүрер черде, дыл литература болгаш төөгү эртем-шинчилел институдунда культура-чырыдыышкын килдизинде, театр кино, музей, школалар черлеринде партия эге организацияларын кошкак удуртуп турар.

Лекция пропагандазын ВКП(б) хооркому, ооң пропаганда болгаш агитация килдизи сула организастап турар, ажылчы чоннар ортузунга лекция номчулгазы бүгү талаби-биле калбарбайн турар, лекциялар үүгле кызыы бөлүкке чорутунуп турар.

Тыва төөгүзүнүң дугайында эш Сейфулинниң бижээн очеркинде чазыгларны эш Курбатский чугаалаан. Эш Сейфулин болза, ол ажылында тыва феодалдарны төөгүге рольдуг кылдыр көрүп, Тываның национал-хосталгалыг революциязын октябрь революциязының ачызында болган революция кылдыр эвес, а октябрь революциязының кезээ кылдыр көрүп турар база Тываның Совет Эвилелиниң составынга киргениниң үнелелин шын эвес берип турар. Эш Сейфулиннниң ол чазыглары марксизм-биле дүүшпейн турар политиктиг чазыглар болур. Эш Сейфулиннниң ындыг чазыгларны болдуруп турары бодунуң билиг деннелин бедитпейн, чыдып каап турарындан болуп турар.

Областың кинопрокат черинин начальниги эш **Носов** бодунуң саналынга ВКП(б) хооркомунуң талазындан киноларны пропагандалап тайылбырлаарынче кичээнгей салбайн турарын, ол ышкаш облононун, политик болгаш эртем билиглерин нептередириниң Бүгү-эвилел Ниитилелиниң область салбырының база ВЛКСМ обкомунуң талазындан киноларның утка-шынарыч тайылбырлап пропагандалаарынга киришпейн турарын шүгүмчүлээн.

Областың кинопрокат, кинофикация черлериниң киноларны таарыштыр планныг көргүзерин сула организастап турарын билинген.

Дыл, литература болгаш төөгү эртем-шинчилел институдунуң ажылдакчызы эш **Плоткина** ВКП(б) хооркомунуң институттуң ажылын сонуургап көрбейн, ооң ажылының байдалын билбейн турарын база ында партия эге организациязын удуртпайн турарын шүгүмчүлээн.

Областың партия школазының директору эш **Куренёв** бодунуң саналынга областың партия школазында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың дугайында шүгүмчүлелди шын деп хүлээп албышаан, ВКП(б) хооркомунуң облпартшколада партбюронуң ажылын боттуг удуртпайн турарын база хоорайда партия өөредилгезин кыры-биле удуртуп, пропагандистер-биле кошкак ажылдап турарын шүгүмчүлээн.

Ооң ынай эш Куренёв партшколаның башкылары эштер Кротский, Вайнштейн, Шилохвостов оларның лекцияларны хүн-бүрү амыдыралдың практиктиг сорулгаларындан хоорук номчуп турарын шүгүмчүлээн.

«Шын» солуннуң харыысалгалыг редактору эш **Толгар-оол** ВКП(б) хооркомунуң, ооң пропаганда болгаш агитация килдизиниң партия өөредилгезиниң ажылын база чогаадыкчы организацияларны кошкак удуртуп турарын шүгүмчүлээн.

Ооң аңгыда эш Толгар-оол болза, тыва дылдың грамматиказында чамдык тодаргай эвес дүрүмнерни, тыва дылдың терминологиязында чангыс-аай эвес сандаргай чоруктарны, орус дылдан тыва дылже очулгаларда чамдык шын эвес очулгаларның бар болуп турарын чугаалаан. Чижээ, Совет Эвилелиниң Гимнизиниң очулгазында безин чазыглар бар.

Совет чогаалчылар эвилелиниң область салбыры чогаалчыларның билиин бедидериниң талазы-биле боттуг ажыл чорутпайн турар. Ынчангаш чогаалчыларның бижип турар чамдык чогаалдары политиктиг утка, уран-чечен мергежил талазы-биле куду деннелдиг болуп турар.

УМГБ ажылдакчызы эш **Рогонов** ВКП(б) хооркомунуң талазындан УМГБ коллективинге партия өөредилгезин кошкак удуртканын база агитколлективти боттуг удуртпайн турарын шүгүмчүлээн. Ооң аңгыда УМГБ коллективинге шүгүмчүлелге ынак эвес, ону кызыгаарлаар дээр хөөннерниң туруп турганын чугаалаан.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Советиниң күүскомунуң даргазы эш **Кузнецов** бодунуң саналынга ВКП(б) хооркомунуң талазындан хоорай чурттакчыларының ортузунга шажын-чүдүлгеге удур эртемге үндезилетинген пропаганданы чорутпайн турарын, школаларда өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың четпестерин чугаалаан.

Ооң ынай эш Кузнецов ВЛКСМ хооркомунуң комсомолчуларның болгаш эвилел кежигүнү эвес аныяктарның ортузунга идеология ажылын кончуг сула чорудуп турарын шүгүмчүлээн.

Партия активиниң хуралы ВКП(б) обкомунуң IX пленумунуң идеология ажылының талазы-биле доктаалын Кызыл хоорайга боттандырарынга хамаарышкан тодаргай хемчеглерни айыткан делгеренгей шиитпирни хүлээп алган.

Партияга кежигүн дадывырын төлээри коммунист бүрүзүнүң хүлээлгези

ВКП(б)-ниң Уставы болза, коммунист кижи дадывыр төлээри ооң партияга кежигүн болурунуң база бир негелдези кылдыр көрүп турар. Коммунист бүрүзү кежигүн дадывырын ай санында-ла бодунуң хамааржып турар партия эге организациязынга боду кээп төлээн турары албан чурум болур. Партия кежигүннериниң болгаш ВКП(б) кежигүнүнге кандидаттардан кирген дадывыры партияның эге организациялары отчёттуг айның төнчүзүнде ВКП(б) ТК-ның тускай саавырының негелдезин ёзугаар отчёттаан турар ужурлуг.

Барыын-Хемчик районнуң партия организацияларының чамдыызында кежигүн дадывырының хавырылдазы болгаш ооң отчёттаашкыны эрткен чылдарда турган байдалдан экижээн. Ворошилов аттыг колхозта партия организациязынга эрткен чылын кежигүн дадывырының хавырылдазы болгаш ооң отчёттаашкыны багай турган. Ооң секретари эш Херелдиң илеткелин ВКП(б) райкомунуң бюрозу дыннааш, четпестерни узуткаарын негээн доктаал үндүргеен. Партия организациязының секретари эш Херел ол негелдени сөөлгү үеде эки боттандырган. Ол болза, ай санының төнчүзүнде-ле кежигүн дадывырының төлелгезиниң дугайында байдалды коммунистерге информастап берип турар. Дадывыр төлелгезин чамдык озалдадып турарларның дугайында айтырыгны бюрога, ниити хуралга тургузуп, оларның тайылбырын ап, чамдыктарынга харыысалга хүлээткилээн. Ол ышкаш Кызыл-Мажалык суур Советинде, райпода, көдээ ажыл-агый килдизинде болгаш өскедаа чамдык черлерде партия организациялары кежигүн дадывырының хавырылдазының болгаш ооң отчёттаашкынының талазы-биле ажылды экижиткеннер.

ВКП(б) райкомунуң бюрозу кежигүн дадывырының хавырылдазының болгаш отчёттаашкынының байдалының талазы-биле партия эге организацияларының секретарларының отчёттарын база дыннап турган. Чамдык райкомнарда партияның кежигүн дадывырының хавырылдазының байдалының дугайында ВКП(б) Тыва обкомунуң бюрозунуң доктаалын ВКП(б) райкомунга таныжып көрген, ында айыткан четпестерни узуткаар сорулга-биле ВКП(б) райкомунуң ажылдакчыларын колхозтарда партия организацияларынче чоруткулаан, олар районга бар турган четпестерни илереткеш, ол четпестерни узуткаар талазы-биле практиктиг дузаламчыны эге организациялар секретарларынга көргүскеннер.

Ындыг болза-даа, партияның кежигүн дадывырының хавырылдазының болгаш отчёттаашкынының талазы-биле ажылда четпестерни ВКП(б) райкому болгаш партия эге организациялары бүрүн узуткап ап шыдавайн турарының фактылары ам-даа бар.

Эрткен чылын «Совет Тываның беш чыл ою» колхозта партия организациязы (секретари турган эш Кирбээ) чартык чылдың кежигүн дадывырын ажаалга кассазынга дужаавайн, ВКП(б) райкомунга үүгле куруг отчёттар киирип турган. Амгы үеде ында байдал база-ла экиживвээн. Ол колхозта партия эге организациязының амгы секретари эш Бажынды бо чылдың эгезинден бээр коммунистернин хавырткан дадывырын чартык чыл хире болгаш дужааган. Партия райкому бо айтырыг талазы-биле МТС-те партия эге организациязының секретари эш Чавыдактың илеткелин 2 удаа дыннап, шиитпирлер үндүрген, ынчалза-даа, ында байдал ам-даа экиживвээн. Ол эге организацияга апрель, май айларда кирген дадывыр ажаалга кассазынга чогуур үезинде кирбээн.

Мурнунда турган «Трудовик» колхозтуң партия организациязының секретари турган эш Очур-оол коммунистернин дадывырын боду төлеп турган. Ол чорук болза, коммунистерни чурум чок байдалга чаңчыктырып турганы билдингир. «Ленин оруу», «Большевик» колхозтарның партия эге организацияларының секретарьлары эштер Лопсан, Конзай-оол олар бо чылдың февраль айдан бээр партия дадывырын хавырбаан.

Районнуң күүсекчи комитединиң коллективинде партия эге организациязының бо чылдың февральда киирген отчёдундан алгаш көөрге 258 рубль дадывыр чедир хавыртынмаан болгаш 8 коммунистер кежигүн дадывырын төлевээн болган. Молотов аттыг колхозтуң партия организациязының январь айда учёдунга турган коммунистериндеи 17 кижи ол айның дадывырын төлевээн. Мындыг янзылыг четпестерниң чылдагаанын чүүн-биле тайылбырлаарыл дээрге, чамдык коммунистер партия Уставының негелдезин боттары күүсетпейн турарлар, партия эге организацияларының секретарьларының талазындан Уставтың ол негелдезин күүсетпейн чоруур коммунистерден шыңгыы негелдени кылбайын келгенинде.

Партияга кежигүн дадывырын төлээриниң дугайын кежигүн кижиниң хүлээлгези деп билбейн чоруур коммунистер М. И. Калининниң мындыг сөстерин өөренип алгаш күүседир херек: бир эвес партияга киирер дадывырны бир, ийи айларда сонгаарладыр болза,... партияның акша-кассазы оортан когаравас деп чүвени бодунар-ла билир болгай силер. Бистиң партиявыс ам ядыы партия эвес. Ол дээрге, силерниң партия дугайын бодавайн, партийжи хүлээлгенерни хамаан чок көрүп турарынар ол болур тур. Ындыг байдалдыг көрүп турар кижиде партийжи чорук ханы сиңмээн тур, ол кижи партия дугайын бодавайн чоруур-дур, кым партия дугайын бодап чоруур болдур, ол кижиге партия дадывырын төлээри өөрүнчүг болур. Чүге дээрге, ол ооң-биле, партия-биле материалдыг харылзааны тургузуп турары ышкаш партия-биле харылзажып турар.

«Барлык» совхозтуң директору эш Казанцев ында партия эге организациязының секретари-биле кады чурттап, ажылдап турар хирезинделе 2-3 айлар иштинде партия дадывырын төлевейн турар, а партия эге организациязының секретари эш Шоюн ону хуузунда өрези ышкаш негеп чоруп турар. «Совет Тываның беш чыл ою» колхозтуң партия эге организациязында коммунистер Чолдай 5, Кылынмай 4, партия эге организациязының секретарының оралакчызы эш Кирбээ боду 4 айлар дургузунда кежигүн дадывырын төлевээннер. Июньнуң эгезинде харын-даа ВКП(б) райкомунуң бир ажылдакчызы аңаа чеде берген үеде партия эге организациязының хуралынга коммунистерниң партбилеттерин хынап көргениниң түннелинде ол коммунистер кежигүн дадывыры төлээринче албадатырганнар.

Партияга кежигүн дадывырының төлелгезиниң талазы-биле илереп турар четпестер - ВКП(б) райкомунуң бюрозунуң, ооң секретарларының база багай ажылы-дыр деп санап болуру шын. Ынчаарга партия дадывырын чогуур өйүнде төлевейн турар чамдык коммунистерни көөрге, олар болза, 4—25 чылдар чедир партия стажтыг, Уставтың негелдезин бүрүн шингээдип алыр болгаш ону күүседирин чаңчыгар шаг үени чурттап эрткен коммунистер болуп турар. Олардан партийжи чурумну сагыырының негелдезин шыңгыырадыр херек.

Коммунист бүрүзү партияга дадывырны ай санында доктаамал төлээри, партия эге организациязы кежигүн дадывырының төлелгезиниң дугайында отчёдун дараазында отчёттуг айның 10-дан орай эвесте райкомга ыяавыла киирген турары хажыдып болбас чурум болур.

О. НАЗЫН-ООЛ,
ВКП(б) Барыын-Хемчик райкомунуң секретари.

Бүтпестээн көвүрүг

Чаа-Хөл районнуң төвү Чаа-Хөл суурнуң ортузунда улуг чоога шөйлүп баткан. Чаа-Хөлдүң суу улгады берген үеде ол чооганы куду суг агып бадып келир болгаш шимчээшкинни моондактаптар. Ол чооганың өлдиг оңгарының айыылдыын көргеш, аңаа көвүрүг кылыр деп райкүүскомдан шиитпирлээш, районнуң орук килдизинге айтыышкынны берген. Орук килдизи улустар-биле керээ чаргаш, кылдырып эгелээн. Апрель айдан эгелеп кылгаш элээн кылып турда, соксаткаш, кылган чүүлүн үрээш, ортузун хос кылгаш, ол оңгарны долдур довурак төгер деп аа төлевилеп кылдынган. Ол төлевилелди ёзугаар ортузунда суг бадар черни кылып каан, ам үүгле оңгарны эл-биле денней довурак төгери болуп турар, ону кылгандан бээр 3 ай ажып турар, амга чедир ол шала кылган хевээр.

Ол оңгарны эл-биле деннештир довурак төгерин районнуң бүгү организацияларынга хуваап, планнап кааш ооң күүселдезин районнуң орук килдизи (эш Сундуй) ол организациялардан негевейн турар.

Район төвүнде чангыс оңгарның көвүрүү 3 ай ажыг иштинде бүтпейн турда, районнуң девискээринде орук, көвүрүглерниң капитал болгаш агар септелгези ооң-биле бир дөмей деп үвени чугаалап болур.

Район төвүнде ол бүтпестээн көвүрүгнүң болгаш районнуң девискээринде орук болгаш көвүрүглерниң капитал болгаш агар септелгезин күскү дужүт ажаап алырының бетинде доозар дээш күжениишкиниг ажылдаары районнуң орук килдизинден негетинип турар.

Х. КУНГАА.

РАЙОН СОВЕДИНИҢ ТОСКУ СЕССИЯЗЫ

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл көдээ район Совединиң чоокта чаа болганы 9 дугаар сессиязынга районда сиген кезилдезиниң чоруп турарының байдалын болгаш тараа ажаап алыышкынынга белеткел база райкүүскомнуң кадык камгалал килдизиниң ажылының дугайында айтырыгларны чугаалашкан.

Бо айтырыгларның талазы-биле болган илеткелдерден болгаш санал шүүгүмчүлелдерден илерээни болза, сиген кезилдези болгаш силос салыышкыны районда оожум чоруп турар, ооң кол чылдагааны болза, колхозтар болгаш МТС сиген кезилдезинге багай белеткенген. Район колхозтарында сиген кестирер 81 машиналар санатынып турар болза, ам чүгле 32 машиналар ажылдап турар. МТС сиген кезилдезинче июнь 25-те кирер тургаш чүгле июль 7-де кирген.

Районнуң колхозтары сиген кезериниң планын июль 12-ге чедир 4,5 хуу-ла күүсеткен. Көдээ ажыл-агый килдизи (эргелекчизи эш Достак-оол) сиген кезилдезиниң ажылын дүргедедир талазы-биле четпес ажылдап турар. Ол килдистиң ажылдакчылары колхозтар кезивейн, анаа-ла кабинетте олуруп турары кончуг четпес. Дүжүт ажаап алырынга белеткел районда ниитизи-биле багай чоруп турар. Ажылчы чоннарның кадыкшылының дугайында совет чазактың, большевик партияның доктаамал сагыш салыышкынының ачызында Кызыл көдээ районда кижи эмнелгезиниң четкизи калбарган. Район девискээринде 7 фельдшер-акушерка салбырлары ажылдап турар. Олар чон ортузунга санитар-чырыдыышкын талазы-биле элээн ажылдарны кылган.

Ындыг болза-даа, районда эмнелге салбырларының ажылында улуг четпестер бар. Эң ылангыя сумулар Советтери эмнелге ажылын удуртпайн турарлар.

Сессия чугаалашкан айтырыгларның талазы-биле тодаргай шиитпирлерни үндүрген.

Х. КИИМ-ООЛ.

Тыва орфография дугайында лекция

Чоокта чаа Кызылдың Пушкин аттыг библиотеказының номчулга залында «Тыва орфографияның дүрүмнери» деп теманың талазы-биле Тыванын дыл, литература болгаш төөгү эртем-шинчилел институдунан организастааны ээлчеглиг лекция болган.

Институттуң эртем чөвүлелиниң кежигүнү, лектор Л. Б. Чадамба тыва дылдың орфографиязының айтырыгларын ажылдап кылган дугайын, амдыгаа чедир күштүг турган орфографияның дүрүмнериниң чыындызының четпестериниң дугайын чугаалаан болгаш Тыванын эртем-шинчилел институдунуң ажылдап кылганы тыва орфографияның дүрүмнериниң чаа чыындызының кол үүлдерин таныштырган.

Тыва дылдың орфографиязының дүрүмнерин Тыва областың ном үндүрер чери парлап үндүрген болгаш ном садыының магазиннеринде киирген.

О. МАНДАРА.

Техниктиг хынакчыларның ролюн бедидер

Бүдүрүлге чериниң продукциязының шынарын бедидер дээш демиселге техниктиг салбырның контролёру дыка улуг рольдуг. Контролёр кижи болза, ап турар чиг-эттиң болгаш дузалаар материалдарның шынары техниктиг негелдеге чедип турар бе, а белен продукциялар стандарттыг негелдезинге тааржып турар бе дээрзин хынаар хүлээлгелиг. Контролёр-браковщик (хынакчы) кижиниң хүлээлгезинге чиг-эттерни, материалдарны, оттулар үүлдү электри энергиязын камныг чарыгдаарын чедип ап, бүдүрүлге чериниң дериг-херекселдерин бүрүн ажылдадырын, продукцияның ботөртээн кудуладырын, ажылчыннарның шынар талазы-биле көргүзүглерин экижидеринче угланган социалистиг чарыжындан төрүтүнүп үнген эгелекчи саналдарны деткиирин шуут организастаар хүлээлгелиг.

Бистиң областың чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелеринде продукцияның шынарын экижидеринге угланган техниктиг контрольду дыка четпес боттандырып турар. Чижээлээрге, Кызылдың алгы заводу бо чылдың апрельде 1000 эш кидис идикти күрүнеиң доктааткан стандарттыг негелдезинден куду деңнелге кылып үндүрген. Ол ышкаш Кызылдың сапог мастерскаязында контролёр эш Санников база кончуг куду шынарлыг продукцияларны хүлээп ап турар.

Кызылдың ыяш заводунда техниктиг хынакчы эш Миненко ыяш-биле кылган нарын кылыгларның шынары ыракта четпес турда-ла хүлээп ап турар. Ол заводтуң дирекция чери эш Миненкога ажылын экижидеринге дузалаар туржук, ону аңаа хамаарышпас ажылдарны кылырынга албадап турар.

Областың чурт үлетпүрүнүң удуртулгазы техниктиг өөредилгени организаставайн турары тергиин четпес. Областың чурт үлетпүрүнүң удуртукчуларының бир чугула сорулгазы болза, бүдүрүлге черлерингe бүдүрген продуктуларның шынарын шын көрүп хүлээп алыр ажылды организастаары болур.

Н. ПЕТРИК.

Шеф ажылының түңнели

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районнуң Торгалыг суурнуң чурттакчылары, ында башкылар болгаш тускай эртемниглер база Шагаан-Арыг хоорайның культура бажыңының коллективинден 14 кижи шупту ниитизи-биле 70 хире кижи «Свобода труда» колхозка июль 13-те шеф ажылы кылып чорааннар.

Олар 22 гектар черниң кестинген сигенин бөлүп сарааттаан. Агитасмассалыг ажылдың талазы-биле 2 агитхуудусту үндүрген болгаш дыштанылга үезинде колхозчуларга солун номчулгазын чорудуп турган.

В. ТАРЖЛА.

Судьялар Чемков биле Хабибулиннниң шиидилгезиниң дугайында

Бут бөмбүүнүң талазы-биле обласка бирги чер дээш маргылдаа ам кидин-не түлүк чоруп турар. Ол маргылдааның чоруп турарының иштинде организастыг ажылдың талазы-биле дыка улуг четпестер бар болуп турар. Ол четпестериниң эң-не улуу болза, судья коллегиязының багай ажылындан хамааржып турар.

Июльдуң алдыда Кызылдың «Совет Тываның беш чыл ою» стадионунга областың бирги чери дээш маргылдаага Кызылдың «Искра» болгаш «Динамо» командалары ужурашканнар. Оюн эгезинде дүрген темпи-биле солун чоруп турган. Баштайгы таймның он беш минутазының сөөлүнде оюн солун эвес апарган. Ол ужуражылганы шиитпкен судья эш Хабибулин оюнну дыка четпес эрттирген. Ооң эдискизи үзүктел чок сыыгайнып турза-даа ажык чок болган.

Судья Хабибулин футболдуң кончуг бөдүүн дүрүмнерин билбезин көргүскен. Чижээлээрге, кандыг үеде ойнакчы оюндан дашкаар аппаарыл, холга деген бөмбүктү үргүлчүле шиидер бе, бөмбүк алыр дээш демиселге күштү хереглээр бе, база кандыг таварылга болганда доңгун ойнаан деп санаарыл деп үүлдерни билбес турган болгаш бодунуң багай шиидилгези-биле футболистерни будулдуруп, кандыг-даа чылдагаан чок черге кончуг эки ойнатынган комбинацияларны үзүп, ооң-биле көрүкчүлерни болгаш футболистерни кайгаткан. Ол болунуң дузалакчы судьяларынче көңгүс кичээнгей салбайн турган.

Хабибулиннниң шиидилгезиниң четпестери чүгле ам тыптып келбээн. Ол эрткен чылдарда база-ла шак ынчаар шиидип, маргылдаалыг үүлдерни үндүрүп турган. Ылаңгыя бо чылын Красноярскиниң командазы биле Кызылдың «Динамо» командазы ойнап турда база-ла футболдуң эң бөдүүн дүрүмнерин билбезин көргүскен.

Июльдуң 11 хүнүнде база-ла Кызыл стадионунга «Искра» биле «Динамо—2» командаларның обласка бирги чер дээш маргылдаазының ужуражылгазы болган. Ужуражылганы В. Чемков шиидип эрттирген. Мооң мурнунда чамдык ужуражылгаларны В. Чемков үгээр эрттирип келген-даа болза, бо удаада тергиин багай судьялаан. Чемков бодунга дузалакчы судьяларны безин таптыг шилип тып албаан. Ооң дузалакчы судьяларының бирээзи эш Кувычка «мен «Динамо» команда дээш аарып турар кижи мен» деп, ажыыбиле хөйге дынналдыр алгырып, көрүкчүлерни кайгадып турда безин, ону хемчег албаан. Оон ынай ооң база бир дузалакчызы чүнү-даа канчалбайн, анаа-ла шугум кыдыынга тук тудуп алгаш 90 минута иштинде шимчеш дивейн турган.

Оюннуң баштайгы чартыында «Искра» команда 2 бөмбүктү киирген. 10 минута дыштанылганың сөөлүнде футболистер оюнну база катап эгелей бергеннер. Көрүкчүлер В. Чемков ам-на шын шиидер боор деп идегеп турганнар. Чок, ындыг эвес мырынай дедир болган. Чемков улам-на шын эвес шиидерин көвүдеткен. Оюннуң ийиги чартыында динамочулар үш бөмбүктү киир тепкеннер. Оларның ийизин канчап-даа киирген деп санаар ужур чок турган, чүге дээрге, кирген бөмбүктерни кандыг-даа оюнга киришпээн хаалга аскынга манап турган кижилер киргилээн. Ол хирезинде-ле, искрачылар боттарының удурланыкчыларының камгалалын чаза таварааш, чаңгыс-аай фронт-биле «Динамонуң» хаалгазын атакалап чеде бээрге, В. Чемков үш удаа эдискизин тырткаш, кончуг шын ойнатынган комбинацияларны үскен. Чүгээр дуржулгалыг судьяларның бирээзи В. Чемковтуң бо удаада ындыг багай судьялап турганының чылдагаанын ыяавыла тодаргайлап көөр ужурлуг.

В. Чемков ук ужуражылганы эрттирерде футбол дүрүмүн барык-ла билбес чыгыы кижи ышкаш болуп турганы-биле оюннуң шынары дыка кудулаан: шөлге удур-дедир аас былаашкан чугаалар болгаш доңгун ойнаар үүлдер дораан-на тыптып келген. Ону дораан үзе киреринiң хемчээн судья база-ла албаан. Ол ындыг судьяның үреп кааны солун эвес ужуражылга 3: 3 санныг хаяң бооп доозулган.

Судьяларның шиидилгези багай болганындан чоокта чаа Бии-Хем районнуң командазы-биле Кызылдың бүдүрүлге черлериниң профэвилел организацияларының командалары ужуражылганы төнчүзүнге чедир ойнавайн, каапкаш барган үүл база таварышкан.

Июль айның 11-де болуп эрткен «Искра» биле «Динамо—2» командаларның аразында болган эң багай шиидилге-биле ойнатынган ужуражылга база катап ойнатынар ужурлуг.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Буруулугларны харыысалгаже

Чөөн-Хемчик районнуң Шеми сумузунда чоннуң культурлуг негелдезин хандырары-биле клуб ажыткан. Ол клубтуң дерилгези болгаш септелгезинге районнуң культур-чырыдыышкын килдизи 1951—1952 чылдарның дургузунда «Большевик» колхозтуң баштаар черинiң даргазы эш Үдераа-биле керээ чаргаш, шупту 5350 рубльди колхозтуң агар санынга шилчидип берген.

Септелгелерни кылып, ажылды күүседири-биле керээге ат салгаш, хүлээп алган колхоз даргазы эш Үдераа хүлээлгезин ийи чыл дургузунда күүсетпейн келген. Түңнелинде клуб септетинмейн барган. 1952 чылда оттулар ыяш белеткээри-биле 1200 рубльди алгаш,оозун база күүсетээн. Бо чылын апрельде туйбу белеткеп бээр дээш 2800 рубль алган, оозу база ол-ла хевээр барган. Шеми суму Соведи клубтуң септелгезин кылзын дээш ол-ла колхозка 2000 рубльди база берген турган.

Ажылчы чоннарның культуразының төвү—клубту септеп бээр дээш күрүненiң акша-хөреңгизин карак ажыттап ап турар колхоз даргазы эш Үдераа канчап буруулуг эвезил? Күрүненiң акша-хөреңгизин берип кааш, ажылдың бүдерин хайгаарап көрбейн барган организацияларның удуртукчулары база-ла буруулуглар.

Хөй-ниитиниң культура талазы-биле сонуургалдарын четче үнелевес, күрүненiң акша-хөреңгизин үрегдеп турар кижилер онаашкан буруузун хүлээр ужурлуг.

Х. АРАКЧАА.

Кино көргүзүүн ынчаар организастап болбас

Көдээнiң ажыл-ишчилериниң ортузунга кино көргүзүүн таарымчалыг организастаар чорук, оларның коммунистиг кижизидилгезинге хамыктың чугула ужур-дузалыг дээрзи маргылдаа чок. Ажылчы чоннуң ол культурлуг негелдезин чөп хандырар, оларның ортузунга кино көргүзүүн үзүктел чок чорудар сорулгабиле Чөөн-Хемчик районнуң девискээринге доктаамал ажылдаар көжер кинону тургускан.

Ынчаарга бодунуң ол дорт хүлээлгезин ук көжер кинонуң механиктери ыракта-ла четпес күүседип турар. Көжер кинонуң сорулгазы ооң хуваалдазында турар бүгү-ле чурттакчылыг черлерни эргий кезип, оларга кино-чуруктарны чедиштир көргүзер ужурлуг турбужа, ону шуут боттандырбайн, кино-механиктери киносеанстарны шала кылып, көрүкчүлерни мегелеп, эпчок үүлдерни эвээш эвези-биле болдуруп турарын демдеглевестiң аргажок.

Ооң тодаргай фактызы мындыг. Районнуң «Коммунизмче орук» колхозтуң суурунга кыжын көжер кино барык-ла үш ай чыгам үениң иштинде келбейн туруп-туруп, февраль, март айларда ийи удаа келгеш, солун кино-чуруктар көргүзер бооп, колхозчуларга хөй санныг билеттерни саткаш, кайызын-даа четче көргүспейн, чүгле улустуң акшазын чыып алгаш, Чадаанаже хап чана берген. Ооң соонда база-ла ийи ай хире болуп чоруй, чазын апрель 20-ниң үезинде бир-көстүп келгеш, «Моол Арат Республика» деп кинокурукту школа өөреникчилеринге база-ла шала-була көргүскеш, дедир хап чана берген.

Ол удаада ук көжер кинонуң машиназын аян киир каастап шимээн, ооң үгек-хааржаан долгандыр «Колхозтарның тараа шөлдериниң ажыл-ишчилеринге байыр!» деп лозунгуну, көскүзү-биле парлап бижээн болган. Ону бодааргa, часкы тарылга үезинде колхозтарның хову турлагларынга кино көргүзүүн организастаары-биле тускай даалгалыг үнген турганы илдең. Колхозчулар ону көргеш, шынап-ла элээн өөрүп, «ам-на биске кино көргүзүп бээр дээш келгени ол-дур, таан-даа мындаагызы дег эвес, ам черле четче көргүзер боор оң» кылдыр бодап, кижи бүрүзү ажыл нормазын дүрген күүседиринче талажып, кежээ дүжерин четикпейн манап турган. Ынчалза-даа көжер кино ол даалгазын күүсетпейн, чүгле ховуда тараажыларга бараанын көргүзе каапкаш, Ак-Хая тоорту хап ажа берген.

Совет уран-чүүлдүң эң чугула кезээ — кино ажылдакчылары ажылчы чоннуң мурнунга ак-сеткилдиибиле бараан болуп, кино-чуруктарның көргүзүүн үзүктел чок организастаарының, көрүкчү массаның ортузунга тайылбыр-массалыг ажылды калбартырының улуу, массадан ойлап, ону мегелеп турар чорук, областың кинофикация эргелелинден оларның харыысалгазын бедитпейн, оларга негелдени кошкак тургузуп келгени тодаргай херечилеп турар.

Чөөн-Хемчик районда көжер кинонуң ажылынче хайгааралды улгаттырып, көдээ черлерге кино көргүзүүн эмгелиг болдурар дугайында районнуң партия, совет организацияларындан, ол ышкаш областың кинофикация эргелелиниң талазындан шиитпирлиг хемчеглерни алырып сүмелезе чогуур.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ,

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозта.

НОМЧУКЧУЛАРНЫҢ АЙТЫРЫГЛАРЫНГА ХАРЫЫЛАР

КАПИТАЛИЗМНИҢ НИИТИ КРИЗИЗИНИҢ ДУГАЙЫ

Бистиң номчукчуларывыс капитализмниң ниити кризизиниң дайын сөөлүндеги үеде ханылаашкыны чүнүнбиле илергейлетинип турарыл дээрзин айтырып турар. Бо айтырыгга харыы моон адааңда парлатынган.

Капитализмниң монополдуг чадазының болгаш ооң хоойлу ёзугаар хөгжүлдезиниң бүгү талалыг анализинге үндезилээш, В. И. Ленин империализм дээрге, ирип дүжүп турар, өлүп турар капитализм-дир, ол дээрге, пролетариаттың социалдыг революциязының бүдүүзүнде турар капитализм-дир деп эртем ёзугаар бүзүредип көргүскен.

Делегейниң бирги дайыны болгаш эң ылаңгыя Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының тиилелгези делегейниң капиталистиг системазының ниити кризизиниң эгезин салган.

Эш Сталин империализм дугайында ленинчи өөредигни чогаадыкчы хөгжүтпүшаан, капитализмниң ниити кризизиниң ужур-утказының болгаш кол демдектериниң ханы характеристиказын берген. ВКП(б)-ниң XVI съездинге илеткелинге эш Сталин мынча дээн:

«... империалистиг дайын болгаш ооң уржуктары капитализмниң ирип дүжерин күштелдирген болгаш ооң туруш байдалын божаңнаткан, бистер ам дайынларның болгаш революцияларның үезинде чурттап турар бис, ам капитализм болза, делегей ажыл-агыйының бүдүн болгаш **бүгү чүвени хаара тудуп турар** системазы болбастай берген, ажыл-агыйның капиталистиг системазындан аңгыда, өзүп быжыгып, чаа-чаа чедиишкиннерлиг болуп, капиталистиг системага удур туруп турар болгаш бодунуң күчүлүг догуннаашкыны-биле капитализмниң ириин улам-на илерегейлеп, ооң үндезиннерин божаңнадып турар социалистиг система база туруп турар» (Чогаалдаар, том 12, арын 246).

Капитализмниң ниити кризизиниң составтыг бир кезээ болза, империализмниң колониалдыг системазының кризизи болуп турар. Империалистиг дайын болгаш ССРЭ-ге социалистиг революцияның тиилелгези империализмниң колония болгаш хамаарылгалыг чурттарда туруштарын божаңнаткан, империализмниң ол чурттарда туруш байдалы — империализм моон соңгаар ол чурттарга эрги хевээр ээ болуп шыдавас апарган деп эш Сталин айтып турар. Колония болгаш хамаарылгалыг чурттарда күчүлүг национал-хосталгалыг шимчээшкин өөскүп үнген.

Капитализмниң ниити кризизи болза, бүдүрүлге аппарадын четче ажыглавас хоочун аарыглыг чоруубиле, ажыл чоктарның миллион-миллион армияларының үргүлчү-ле бар болуп турары-биле тодаргайлатынар.

Капитализмниң ниити кризизиниң үези болза, күш-ажыл-биле капиталдың аразында, чиг-эттиң үнер черлери дээш, өскениң девискээрлери дээш демиселге империалистиг чурттарның боттарының аразында чөрүлдээлери, база империалистиг күрүнелер-биле колониалдыг чурттарның аразында чөрүлдээлери эң-не ындыкы кызыгаарларына чедир чидигленген туруп турар.

Капитализмниң ниити кризизи дээрге, делегейниң капиталистиг системазының бүгү-ле талалыг кризизи болуп турар, ол кризис экономиканы-даа, политиканы-даа хаара тудуп турар деп эш Сталин өөредип турар. Капитализмниң ниити кризизи болза, буржуазтыг ниитилелдиң бүгү чөрүлдээлерин чидиглендирбишаан, капитализмниң өлүп дүжерин дүргедедип турар.

1.

Россияга болган Октябрьның социалистиг Улуг революциязы делегей капитализминиң системазынга улуг балыгланыышкынны болдурган. Октябрьның социалистиг Улуг революциязы болза, эрги капиталистиг тургузугдан чаа социалистиг тургузугже үндезин эргилдениң кижи төрелгетениң бүгү-делегей төөгүзүнге көстүп көрбээн чаа үези болган.

Делегейниң бирги дайыны болгаш бистиң чуртувустуң капиталистиг системадан үнгени капитализмниң ниити кризизиниң бирги чадазының эгезин салган деп эш Сталин айтып турар. Делегейниң ийиги дайынының үезинде, ылаңгыя Европага болгаш Азияга улус-демократиязының чурттарының капиталистиг системадан үнгениниң сөөлүнде капитализмниң ниити кризизиниң ийиги чадазы өөскүп үнген.

Делегейниң капиталистиг системазының ниити кризизиниң ийиги чаа чадазы болза, хамыктың мурнунда Американың Катышкан Штаттарынга баштаткан империалистиг, антидемократтыг болгаш Совет Эвилелинге баштаткан чаңгыс эптиг, күчүлүг социалистиг ийи удурланышкак лагерьлерниң тургустунганы-биле тодаргайлатынар. Капитализмниң ниити кризизиниң чидигленишкининиң болгаш ханылаашкынының үндезилетинген үүлү болза, ийи удурланышкак лагерьлерниң экономиказында чорудуушкун болур: капитализмниң экономнуг системазы улам-на сандарап, социалистиг лагерьниң чурттарының экономнуг күчүзү улам-на өзүп, быжыгып турары болур.

Европада болгаш Азияда улус-демократиязының чурттарының империализмниң системазындан үнгениниң түңнели болза, социализмге ажыктыг, капитализмге чидириглиг кылдыр бүгү-делегей кырында күштер үндезини-биле өскерилдир чара тургустунган.

Бо үениң капитализмниң үндезин экономнуг хоойлузунуң кол-кол демдектери болза, ук чурттуң чурттакчы чонунуң улуг кезиин дарлап-хемдииринiң, хоозурадырының болгаш ядарадырының оруу-биле, өске чурттарның, эң ылаңгыя чыдып калган чурттарның улустарын кулданырының болгаш оларны үргүлчү-ле үптеп-дээрбедээриниң оруу-биле, адак сөөлүнде, эң-не улуг ажык-кончааны алыр дээш дайыннарны чорудуп, улус ажыл-агыйын милитаризастап, ооң-биле эң-не улуг хемчээлдиг ажык-кончааны тывары дээш чүткүлдү кылып турарында болур деп эш Сталин өөредип турар.

Социализмниң лагери болза, оортан мырынай өске байдалдыг болуп турар. Социалистиг чаа амыдыралды тургузарынга эрге-ажыктарның ниити сонуургалдарының эп-сеткил катыжыышкыны болза, социалистиг лагерьниң күштериниң доктаамал өзүлдезиниң үндезин сууру болурунга бараан болуп турар. Бот-боттарынга дузалажып тургаш, ниити көдүрлүүшкүннү чедип алырынче социалистиг лагерьниң чурттарының найыралдыг ханы күзелинге үндезилетинген кедилиг дем-катыжыышкыны болза, оларның экономнуг хөгжүлдезиниң бедик темпаларын хандырып, ажылчы чоннарның чаагай чурталгазының болгаш культуразының доктаамал бедиишкинин боттандырып турар. Империализмниң кулданыышкынындан хосталган улустарның мурнунга экономиканың, эртемниң болгаш культураның магалыг чаагай перспективалары ажытынып турарын демократияның болгаш социализмниң лагери бүгү делегейге көргүзүп турар.

Социалистиг улуг чаагай чурт — Совет Эвилелиниң экономнуг күчүзү чайгылыш чок өзүп турар. Социализмниң үндезин экономнуг хоойлузунуң боттуг демдектери болза, бедик техниканың баазазынга социалистиг бүдүрүлгени соксаал чок өстүрүп болбаазырадырының аргазы-биле бүгү ниитилелдиң доктаамал өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин эң улуг хемчээлдии-биле хандырары болур деп эш Сталин өөредип турар.

Капиталдың чурттарында дайын чепсээн хөйү-биле белеткеп, экономиканы милитаризастаары чорутунуп, өртек аартаашкыны улгадып, ажылчы чоннарның кижи бүрүзүнүң шуут ядаралы болгаш ниитилел хөгжүлдезиниң, национал орулгаларының деңнелиниң аайы-биле ядараашкыны күштелип турда, Совет Эвилелинде хамаатының үлетпүрү калбарып, улуг күштүг гидроэлектростанцияларның, каналдарның болгаш суггарылга системаларының тургузуушкуну калбарып, өртектер чиигелдезиниң политиказы боттанып, чоннуң чаагай чурталгазы бедип турар.

Дайын сөөлүндеги сталинчы беш чыл планын болгаш 1951 чылдың планын чедиишкинниг күүсеткени үлетпүр продукциязын бүдүрүп үндүрерин дайын мурнундагы 1940 чылдың деңнелинден ийи катаптан ажыр өскенинге чедирген. Совет Эвилелиниң экономиказының дүрген көдүрлүүшкүнүн чүгле эрткен чылын безин шойнуң эзилдириишкини 2,7 миллион тонна, каңның — барык 4 миллион тонна, прокаттың 3 миллион тонна чедир өскени-биле көргүзер. Сөөлгү элээн каш чылдарның дургузунда ССРЭ-ге хөмүр даш тывыжының чыл бүрүде өзүлдези ортумаа-биле 24 миллион тонна, нефтиниң дөрт чартык миллион тонна болуп турар. Англия, Франция, Бельгия болгаш Швеция оларны катай алырга безин оларның ниитизи-биле эзилдирип ап турары хире каңны Совет Эвилели ам эзилдирип ап турар. ССРЭ-де социалистиг көдээ ажылагый чедиишкинниг хөгжүп турар. Сөөлгү элээн каш чылдарның дургузунда тараның ниити дүжүдү чыл бүрүде чеди миллиард пуд ажып турар.

Европада улус демократиязының чурттарында, Кыдат Улус Республикада үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң улам-на күштелген өзүлдези база бар болуп турар. Дайын сөөлүндеги чылдарның дургузунда Европада улус демократиязының чурттарында үлетпүрнүң бүдүрүлгези дайын мурнундагы деңнелин ашкан. 1951 чылда үлетпүр продукциязын кылып үндүрерин 1938 чылда турганы-биле хамаарыштыр алырга Польшада 2,5 катаптан ажыг, Чехословакияда (1937 чыл-биле деңнээрге) үштүң ийизи хире, Венгрияда 2,5 катап, Болгарияда (1939 чыл-биле деңнээрге) 3,5 катап, Румынияда ийи катап, Албанияда 4,3 катап өскен болуп турар.

Империалистиг күрүнелерниң чорудуп турары делегей дайынының белеткелиниң болгаш ону кыпсып үндүрериниң политиказына удурланыштыр Совет Эвилели болгаш улус демократиязының чурттары болза, тайбыңның болгаш улустар аразынга эп-найыралдың политиказын кедилиг чайгылыш чок оруктап чорудуп турар. Совет Эвилели бодунуң даштыкы политиказын чорударда социалистиг болгаш капиталистиг ийи системаларның кожа-холбаа туруп болур аргазын барымдаалавышаан, дем-катыжыышкынынга күзелин илергейлеп турар бүгү-ле күрүнелер-биле тайбыңга ынакшылдыг харылзааларның курзун быжыыбиле тудуп турар.

(*Уланчызы 4-кү арында*).

Улус интеллигенциязының кадрлары өзүп турар

(Румыниядан чагаа)

1940 чылдың күзүнүнде Аурел Биволан төрээн сууру Бэилештини катташ чоруткан. Чылдың ол үезин суурга эн-не додуг-даа деп санап турган-даа болза, ооң бажыңына сухари безин турбаан. «Малакса» деп заводтуң эжиинге сыңмарлашкан ажыл чок дыка хөй кижилерниң аразынга Аурел каш-даа хонган. Аурелди арай боорда хүлээп алган. Аурел күзээр ажылын шилип албаан, чүге дээрге, күзел барымдаалаар харык кайда боор: заводка хүлээп-ле алган болганда, ол өөрээн. Аурел заводка баргаш, амыдыралды бирле дугаарында көрүп, үлүг-чолун ышкынган кижилериң байдалын бодап эгелээн. Совет Эвилелинде кижи төрелгетениң күзээшкини—социализм амыдыралда боттанган дээрзин бирле дугаарында Аурел аңаа дыңнаан.

Румынияга улустуң эрге-чагырга-зын доктаадып тургусканының соонда заводтуң ээлери ажылчыннар боттары апарганнар. Заводтуң эжиинге азып каан турган «Малакса» деп атты ап октавыткаш, ооң орнунга чаа—«Республика» деп атты азып чарлаан. Аурел Биволан амгы үеде өске ажылчыннар-биле кады бүдүрүлгени харыылап турар-дыр мен дээрзин билген. Заводка күш-ажылчы чарыш төрүтүнүп, нептереп турар апарган. Совет чаартыкчыларның салгакчылары көстүп келгилээн. Оларның аразында Аурел Биволан база бар. Аурел советтиң эң шалыпчы токарьлары Быков биле Борткевич ышкаш ажылдаар деп сорулганы салып алган. Аурел оларның дугайын солуннардан номчаан болгаш хуралдарга-даа дыңнаан. 1950 чылда демократтыг аныяктарның Бүгүделегей хүнүнге алдар болдуруп, токарь Аурел Биволан 25 ажыг нормаларны күүсеткен. Чон Аурел Биволанның күш-ажылчы шылгаралын бедии-биле үнелеп көрген. Аурелдиң хөрээнге Күш-ажыл орденниң ийиги чергези көстүп келген. Цехте ооң эштери Аурелге чечектер эккеп тудуп, бараалгадып турган. Ол чаа болгаш эки үүлдү Аурел ам аныяк болуру лыка-ла аас-кежик-тир дээрзин ылап-ла бодап билген.

Бирле катап партия комитединиң секретари ону келдирип алгаш, аңаа мынча деп чугаалаан:

—Бистиң заводувуска бурунгаар дидими-биле чоруп шыдаар аргалыг эки инженер-чаартыкчылар негетинип турар. Сталин хоорайга барып механика институдунга өөренир күзелиң бар бе? Ажылдап турарың ышкаш шак-ла ынчаар чүткүлдүг өөрен. Сеңээ бүзүрээр бис, ынчангаш сээң келириңни манаар бис...

Аурелди өөрүп-четирилгениң изиг күзели хаара гүгкан. Бодунуң төрээн Румын ажылчын партиязы-биле үзүлбес харылзаазын ол улам быжыг бодап билген. Эки инженер болур деп ханы күзели-биле институтка чеде берген.

Барык нургулайында фабрика ээлериниң, помещиктерниң, улуг дүжүметтерниң оолдары болгаш уруглары өөренир турган. Бухарест университединиң бедик колоналарын тараачыннарның болгаш ажылчыннарның ажы-төлдери он-он ылдарда адааргал-биле көрүп чорааннар. Ажылчын кварталдарның болгаш көдээ суурларның хөглуг-омак аныяктары ам олче калбак чадаларлап көдүрлүп үнүп турарлар. Ында, өске дээди өөредилге черлериниң аудиторияларында ышкаш нефтичилерниң, демир-орукчуларның, ыяш-кезикчилериниң, дагжыларның база Добруджи болгаш Олтения чурттуг тараачыннарның ургларын көрүп болур силер. Олар инженерлер, агрономнар, башкылар, геологтар, эртемденнер болуп алыр дээш ында барганнар.

1938 чыл-биле дөмейлээрге, улусчу Румынияда студентилерниң саны ийи ажыг катап өскен болгаш Румынияның бирги беш чылының төнчүзүнде 78.000 кижи чедер. Ол хуусааның дургузунда дээди школаларны чеден дөрт муң тускай эртемниглер, техникумнарны — үүс чээрби муң тускай эртемниглер доозарлар.

Румынияны тудуг ажылдары шыва алы берген. Гидроцентральдар, улуг бугалар, чаа заводтар болгаш фабрикалар туттунуп ,чаа социалистиг амыдырал тургустунуп турар. Чуртка чаа техниканы шиңгээдип алган, бедик мергежилдиг тускай эртемниглер негетинип турар. Техниктиг кадрларны кижизидериниң дугайында улуг сагыш-салыышкының улустуң чазаа, румын ажылчын партия салып турар.

Клужада румын коммунистерниң инициативазын ёзугаар Г. Георгиу-Дежтиң айтыышкыны-биле Венгер университет ажытынган. Ооң ректору Наги Иштван—шаанда ажылчын чораан, хоочун коммунист. Ол болза, 1932 чылда Клужаның идик кылыр кижилериниң ажыл соксадыышкынының дугайында—«Доктар моондак турбайн турар» румын болгаш венгер ажылчы өг-бүлелериниң найыралының дугайында — «Кожахелбээлелдиң нүүрү дээш», румын тараачыннарның дугайында—«Олтянунуң оглунуң оолдары» деп романнарның автору. «Үжен чылдарның бирээзи» деп бодунуң сөөлгү романын Наги Румын ажылчын партиянның 30 чыл оюнга тураскааткан. Наги Иштван университетте венгер чечен-чогаалды башкылап турар.

Кол салбырлардан аңгыда Венгер университетте Румын университетиң чанында ышкаш башкының Дээди школазы, бот-өөредилгениң салбырлары бар. 1951 чылда Клужада юридиктиг институт ажытынган, ында венгер болгаш румын дылдар кырында башкылап турар. Ооң мурнунда ол ийи университеттернин кайызынга-даа эмчи салбырлары база турган. Оларның сууранга румын болгаш венгер медик-фармацевтика институттары тургустунган.

—Чамдык эртемнерни, чижээлээрге, дыл шинчилелиниң, философия, төөгүзүнүң, бүгү-ниити төөгүнүң болгаш геологияның талазы-биле эртемнерни совет программаларны ёзугаар чорударын оралдажып турар бис. Профессорлар-башкыларның составы совет өөредилге номнарын үргүлчү ажыглап турар, ынчангаш орус дылды кызымаккай өөренип турар деп, Наги Иштван чугаалап турар.

Клужага болгаш Румын университетке база чораан бис. Университетиң ректору, амы чок болгаш аналитиктиг химияның талазы-биле ажылдап турар, эрес-капшагай херээжен—Ролука Рипан: университетке чаа, ёзулуг чогаадыкчы амыдырал үгле улустуң эрге-чагырга-зын доктаадып тургусканының соонда эгелээн деп биске чугаалаан. Университет эде организастатынган. Ол университет ам Балканнарда эң байлак минералогиктиг музейлиг болгаш ийи миллион томнарлыг библиотекалыг болуп турар. Студентилерниң составы өскерилген, өөредилгени оларның канчаар көөрү база өскерилген. «Алдын аныяктар» боттарының олуттарын ажылчыннарның болгаш тараачыннарның ажы-төлдеринге чайлап бергеннер.

Ажылчыннарның болгаш тараачыннарның университетте кирген оолдар, кыстары билиглерни кызымаккай шиңгээдип ап турар. Ажылчын партияның 280 кежигүннери болгаш ажылчы аныяктарның Эвилелиниң 1.460 кежигүннери студентилер коллективин бодун долгандыр сырый катыштырган.

Университетте диалектиктиг болгаш төөгү материализмин, политэкономияны өөренирин киирген. Марксизм-ленинизмни тускай бүгү-ле салбырларда ам үш чыл өөредип турар. Университетте дыл эртеминиң айтырыгларының талазы - биле эш Сталинның генийлиг үүлдериң чугаалажып көргүлээн эртем конференциялары болгулаан. Профессорлар, башкылэр составы Павловтуң болгаш Мичуринниң өөредиин, совет физиологияны болгаш биологияны шиңгээдип ап, кежээки университетте марксизм-ленинизмни өөренип турар.

Университеттиң кайызы-даа бодунуң ажылын Румынияның бирги беш чылының чугула сорулгаларынга дүүштүр чаартып тургузуп турар. Эртемниң ажылдакчыларының бүдүрүлге-биле чогаадыкчы дем-катыжылгазы быжыгып турар. Румын, венгер профессорлар болгаш студентилер Трансильванияның элээн каш заводтарынга баргылап, мурнакчы ажылчыннар, техниктер болгаш инженерлер-биле чөвүлежип тургулаан.

Эртемниң бүдүрүлге-биле шак өл боттуг харылзаазы болза, эртемденнерни болгаш студентилерни сорук киирип, төрээн чуртунуң чаагай чоруунга ажыл-чорудулганың эргип четинмес шөлүн оларның мурнунга ажыдып берген.

П. МЕЛЬНИКОВ.

Бухарест хоорай.

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының июль 11-де медээлеп турары болза, Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары болгаш кыдат улустуң эки-турачыларының кезектери эрткен хүннүң дургузунда фронтунуң аңгы-аңгы участоктарынга кадыг-шынгыы тулчуушкуннарны чорудуп турган болгаш америк-англи интервентилериниң болгаш лисынманчы шериглериниң шынгыы атакаларын долузу-биле ойтур шапкан. Дайзын дириг күш болгаш техника талазы-биле улуг чидириглерге таварышкан.

Бо хүн үрелип бузулган Пхеньянны болгаш ооң кыдыкы суурларын америк ужар-чүүлдер кайы хамаан чокка бомбалаан. Хөй-хөй чурттталга бажыңнары үрелип бузулган болгаш өртенген, хөй санныг тайбың чурттакчылар өлген.

Бо хүн Улустуң армиязының зениттиг кезектери болгаш дайзынның самолёттарын кедеп адар аңчы адыгжылары Пхеньянче, ол ышкаш чөөн болгаш барыын талакы районнарже халдаашкыннарга киржип турган дайзынның 10 самолёттарын аңдара аткан болгаш 7 самолёттарны үрей аткан.

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының июль 12-де медээлеп турары болза, Кореяның Улустуң армиязының кезектери болгаш кыдат улустуң эки-турачыларының кезектери фронтунуң бир каш участоктарынга камгалалдың кадыг-шынгыы тулчуушкуннарын америк-англи интервентилер-биле болгаш лисынманчы шериглер-биле чорударын үргүлчүлеп турган. Оларның дириг күжүнге база техниказынга улуг когаралдарны таварыштырган.

Дүүн хүн Улустуң армиязының зениттиг кезектери болгаш дайзынның самолёттарын кедеп адар аңчы адыгжылары Пхеньянны болгаш ооң кыдыкы черлерин бомбалаарынга киржип турган дайзынның 10 самолёттарын аңдара аткан.

(СЭТА).

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинде

НЬЮ-ЙОРК. Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң хуралынга резолюцияның америк төлевилелиниң бадылаашкыны болган. Ол төлевилел болза, Катышкан Штаттарга удур «меге буруудадыышкыннарны чогаадып кылыр болгаш нептередир практиканы буруу шаап көөрүн» саналдап турар. Ол төлевилелди Чөвүлелдиң 9 төлээлери деткээн, Пакистанның төлээзи бадылаарындан дадаргалзаан. Совет Эвилелиниң төлээлекчизи америк саналга удур бадылаан, ынчангаш ол санал хүлээп аддынмайн барган.

Ооң сөөлүнде Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели хүн айтырыының бир шиитпирлетинмээн айтырыы болур КНО-га чаа кежигүннер киирип алыр дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүнче кирипкен.

(СЭТА).

Француз улустуң негелдези-биле

ПАРИЖ. «Юманите» солуннуң медээлеп турары болза, америк генерал Риджуэйниң Парижке келгеннинге удурланыышкының май 28-те болган улустуң чыскаалының киржикчилериниң ужур-дүрүм чок ёзу-биле кара-бажыңнатырган база бир дөрт кижи кара-бажындан хосталып үнген. Ынчалза-даа, ол чыскаалдың киржикчилериниң ам-даа 13 киржикчилер кара-бажында туруп турар. Ол арткан кижилерге политик талазы-биле кара-бажыңнатырганнарга тургустунган корум-чурумну хандырарындан эрге-чагырга ойталап турар.

(СЭТА).

Улустуң революциязының 31 чыл оюн Моол Арат Республикага байырлааны

УЛАН-БАТОР. Улустуң революциязының 31 чыл оюн Моол Арат Республиканың ажылчы чоннары байырлалдыг болгаш өөрүшкүлүг демдеглеп эрттирип турарлар. Республиканың найсылалы Улан-Батор хоорай байырлалдың каас-шиник шимелдези-биле бүргетинген. Туктарны, плакаттарны болгаш В. И. Ленинниң, И. В. Сталинниң чуруктарын, моол улустуң баштыңчылары Сухэ-Баторнуң, Чойбалсанның, Цеденбалдың, кыдат улустуң баштыңчызы Мао Цзе-дуннуң база корей улустуң баштыңчызы Ким Ир Сеннiң чуруктарын чер болганда азып тургускулаан.

Ол хүн Сухэ-Батор шөлү канчаардаа аажок чараш турган. Ол шөлдүгарнизон шериглери болгаш чыскаалган чоннуң колоналары долдурупкан турган. Эртенгиниң 10 шакда маршал Чойбалсанның орнукшуткан черде индир. кырынче Моол Арат Республиканың премьер-министри Цеденбал, Улустуң Улуг Хуралының Президиумунуң даргазы Бумаценде, Улустуң Революстуг партиязының ТК-зының Политбюро кежигүннери, корей чазак төлээлериниң баштыны Ли Сын Ен олар үнүп келгеннер. Чыылганнар оларга изиибиле байырлап турганнар.

МАР-ның премьер-министри Цеденбал үүве чугаалааш, Моол Улустуң Революстуг партиязының ТК-зының болгаш чазактың мурнундан Моолдуң ажылчы чоннарынга болгаш моол армияның шериглеринге улуг байыр таварыштыр байыр чедирип, оларның амыр-мендизин айтырган.

Ооң соонда Улан-Батор гарнизонның шериглериниң парады эгелээн.

Парад болганының соонда ажылчы чоннарның хөй муң кижи киржикчилиг чыскаалы болган. Доктаамал сагыш салыышкыны болгаш кичээнгейи дээш, моол болгаш совет улустарның аразында бузулбас найыралды быжыглаар, бүгү-делегейге тайбынның херээн камгалап алыр деп шиитпирлии дээш совет улуска болгаш улуг Сталинга бүгү улустуң өөрүп четириишкинин илередип турар плакаттарны база лозунгуларны чыскаалганнар хөйү-биле тудуп чорааннар. Улан-Баторнуң бүдүрүлгелериниң коллективтери боттарының үре-түннелдиг чедиишкиннериниң дугайында рапорттарын берип турганнар.

Хүннүң ийи дугаар чартыында Надом шөлүнге улустуң революциязынга алдар болдурган улуг найырлал ажытынган. Найырлалды Улустуң Улуг Хуралының Президиумунуң даргазы Бумаценде кыска чугаа-биле ажыткан.

(СЭТА).

Француз улус туттурган демократтарны хостаар дээш демиссежип турар

ПАРИЖ. Андрэ Стильди, Анри Мартэнни, Виржиль Барельди болгаш туттурган өске-даа патриоттарны кара-бажындан хостаар дээш демисел Францияда калбарып турар.

«Юманите» солуннуң медеглеп турары болза, июль 6-да Фогерель хоорайга (Ло болгаш Гарони департаментизи) 10 муң ажылчы чон киришкен хурал болган. Тайбың дээш, Франциянның национал хамаарышпас чоруу дээш демисежип турган бүгү демиселчилерни кара-бажындан хостаар дээш демиселди туюлунга чедирер дугайында боттарының шиитпирлиин ук хуралга чыглып келген бүгү кижилер илереткеннер.

Андрэ Стильди хостаарын негеп турар резолюцияларны Гаврга, Лионга, Марсельге, Гренобльге, Сен-Назерге болгаш чурттуң өске-даа хоорайларына болгулаан митингилерге болгаш хуралдарга база хүлээп алган. Ниццидe коммунал бүдүрүлгелериниң ажылчыннары июль 5-те ажылын түр соксаткаш, суд истекчизи Ротка чагаа чорутканнар. Демократтыг организацияларның удуртукчуларынга удур шаажылаашкыннарны соксадырын болгаш туттурган патриоттарны хостаарын ук чагаада олар негээннер.

(СЭТА).

НОМЧУКЧУЛАРНЫҢ АЙТЫРЫГЛАРЫНГА ХАРЫЫ

Капитализмниң ниити кризизиниң дугайы

(Уланчызы. Эгези 3-кү арында).

«Капитализмниң болгаш коммунизмниң тайбың кожа-холбаа турары ийи таланың кады ажылдажылгага күзелдиг болурундан, беленинден, деңнергениң болгаш өске күрүнелериниң иштики херектеринге киришпезиниң принцивин сагыырындан бүрүн болдунуп болур» — деп, И. В. Сталин америк солуннарның редакторларының бөлүүнгө бодунуң харыызынга айыткан.

Социалистиг система-биле тайбың байдалдың чарыжынга турарындан империалистер коргуп турарлар. Капиталистиг система шиитпирлетинмээн чөрүлдээзинге улам-на эргиндээш, империалистер болза дайынны кризистен болгаш ажыл чок чоруктан камгаланырының чепсээ кылдыр көрүп, улустарны хоозун меге-биле тенидерин оралдажып турарлар. «Амгы үеде делегей болза, ооң бодунуң тургусканы кыпсынчыг дилемма болур азы дайынның хараавы-биле хереглелди калбартырының, азы кризистерниң болгаш ажыл чок чоруктуң хараазы-биле бүдүрүлгени кызырарының кыскажында туруп турар» деп американың буржуаз экономистизи Кеннет Боулдинг медеглээн.

Херек кырында бо дилемманы чүгле чаңгыс сорулга дээш миллионерлерге болгаш миллиардерлерге чаачаа сметке көрдүнмээн кончааны берип турар ханныг империалистиг дайыннарны шынзыктырар дээш буржуаз идеологтар бодап тып алганнар.

Делегейниң ийиги дайыны империализмниң колония системазының кризизин онза чидиглендирген. Дайын сөөлүндеги үе болза, колония болгаш хамаарылгалыг чурттарның экономиказының улам ыңайгы буурап бадыышкыны-биле, ол чурттарның байлактарын империалистиг монополдарның төтчеглеп турары-биле тодаргайлатынып турар.

Империалистиг дарлалдың күштелиишкини болза, бодунуң хосталгазы дээш демиселче көдүрлүп үнүп, моон соңгаар эрги хевээр чурттаарын күзевейн турар, империализмге кулдандырган улустарның улам-на күштелген удурланыышкынын болдурган. 1927 чылда-ла эш Сталинның бижээни болза:

«Колония болгаш хамаарылгалыг чурттарны кара-туразы-биле дарлап хемдириниң үези **эрте берген.**

Колония болгаш хамаарылгалыг чурттарның хосталгалыг революцияларының үези, ол чурттарда **пролетариаттың оттуушкунунуң** үези, революцияга пролетариаттың гегемониязының үези келген» дээн. (Чогаалдар, том 10, арын 245).

Делегейниң ийиги дайынынга ССРЭ-ниң тиилелгези, социализмниң лагериниң улуг чедиишкиннери национал-хосталгалыг шимчээшкиниң улам күштүг өөскүүшкүнүнге улуг саңлдарны чедирип турар. Колония болгаш хамаарылгалыг чурттарның национал-хосталгалыг демисели антиимпериалистиг болгаш антифеодальдыг көскү хевирже шилчээн. Дыка хөй чурттарда национал-хосталгалыг шимчээшкин боо-чепсектиг ажык демиселдиң хевиринче шилчип, улустуң хосталга армиялары тургустунган, хамаарышпас улус-демократтыг күрүнелери тыптып келгилээн. Империализмге удур улустарның национал-хосталгалыг демиселиниң күжү болгаш калбарыышкыны база чедиишкиннери болза, үүнүң-даа мурнунда пролетариаттың улам-на күштелип турар удуртукчу ролю-биле болгаш ооң коммунистиг авангардының өзүп турары-биле, ону долгандыр бүгү-ле патриоттуг күштериниң чаңгыс-аай национал фронтуга катыжып турары-биле тайылбырлатынар.

Төөгү талазы-биле улуг ужур-дузалыг үүл болза, Кыдатка национал-хосталгалыг шимчээшкиниң тиилелгези болгаш Кыдат Улус Республиказының тургустунганы болур. Октябрьның Улуг революциязының сөөлүнде кыдат улустуң тиилелгези делегей империализминиң шиити системазынга күштүг чаа соогуушкунну таварыштырган.

Маадырлыг корей улус бодунуң төрээн чуртунуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун камгалавышаан, америк империалистерге удур чөптүг дайынны ийи чыл дургузунда чорудуп келген. Корей улустуң болгаш кыдат эки-турачыларның америк агрессорларга удур эрес-дидим удурланыышкыны бүгү депшилгелиг кижи төрелгетениң эпсеткил катыжыышкынын болгаш сагыш сеткил талазы-биле деткимчезин ап турар.

Бодунуң национал республиказын тургускан вьетнам улус француз болгаш америк колонизаторларга удур демиселге бодунуң хамаарышпас чоруун, хосталгазын быжыы-биле камгалап турар. Малайяның, Бирманың, Филиппиннериниң улустары империалистиг кулданыкчыларга удур холунда боо-чепсектиг демиселди чорудуп турарлар. Национал хамаарышпас чоруу дээш империализмге удур демиселдиң чаңгыс-аай демократтыг фронтузу Индияда өзүп, быжыгып турар. Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүн, Африканың, Латин Американың колония болгаш хамаарылгалыг чурттарында хосталгалыг шимчээшкин күштелип турар.

Национал-хосталгалыг шимчээшкиниң дуржулгазы болза, империалистиг дарлалдан хосталырынга сонуургалдыг ажылчын аңгыны, тараачын чонну, күш-ажылчы интеллигенцияны болгаш национал буржуазияны чаңгыс-аай демократтыг, антиимпериалистиг фронтуга катыштырбайн тургаш хосталгалыг шимчээшкин чедиишкиниг болуп шыдавас дээрзин тодаргай көргүскен.

Ажылчын аңгының гегемониязын эчизинге чедир боттандырган тудумна, антиимпериалистиг, антифеодалдыг революцияга пролетариаттың кол эвилелчизи болуп турар тараачын чонну демиселге илепкейлиибиле киириштирген тудум-на чаңгыс-аай демократтыг фронт улам күштүг болур.

Дарлаткан улустарның национал-хосталгалыг демисели метрополдарның пролетариадының аңгы демисели-биле болгаш улустарның тайбың дээш шимчээшкини-биле улам-на сырый катыжып турар. Колония болгаш хамаарылгалыг чурттарның национал-хосталгалыг шимчээшкини болза, улустар аразынга быжыг тайбың дээш демиселдиң херээнге улуг салыышкын киирип турар.

И. ТИХОНОВ.

(Уланчылыг).

Японияның гоминданчылар-биле „Тайбың керээзи“ дээр керээзин Япон парламент бадылаан

ТОКИО. Японияның гоминданчылар-биле „тайбың керээзи“ дээр керээни япон парламентиниң чөвүлекчилер палатазы 104 бадылаашкыннар-биле бадылаан. Аңаа 38 бадылаашкыннар удур болган.

Кыдаттың чазаа болза, 450 миллион улуска деткидип турар Кыдат Улус Республиканың чазаа болур, а гоминданчы чазак дээрге, Кыдаттың чазаа өвес дээрзин бадылаашкыннарның мурнуу чарыында ажылчын-тараачын партиянның мурнундан палата депутады Хорц чугаалаан.

Ол „керээни“ чарган чорук болза, АКШ-ка күткүдүп алгаш, Кыдатка удурланган дайынче, агрессияже базым болуп турар деп коммунист Канейва чугаалаан.

(СЭТА).

Мосаддыктың чазаанын дүжүп берииишкини

ЛОНДОН. Рейтер агентилелдиң Тегерандан медеглеп турары болза, июль 5-те премьер-министр шахка чораан болгаш аңаа чазактың дүшкениниң дугайында медеглелин кылган болуп турар.

Ол чорук болза, чаа чыыштың меджлизин сонгааныың соонда конституция ёзугаар чорудар ёзу барымдалаан базым болур.

(СЭТА).

Испан демократтарны суд-биле шиидип турары

ЛОНДОН. Лондонның радиозунуң медеглеп турарын ёзугаар алырга, Барселонга июль 4-те Грегорио Лопеса Реймундюну 4 чылда карабажыңга хоругдаар деп шериг трибуналы шииткен. Ол ышкаш 21 испан патриоттарны 6 айдан эгелээш 4 чылга чедир үүл-бүрү хуусааларда кара-бажыңга хоругдаары-биле шииткен болуп турар. 5 кижи агарып үнген.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редакторнуң оралакчызы Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл ,Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партийки амыдырал, культура амыдырал болгаш үрет-чүүл килдистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарьның, 4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң—3—68, иштики информация, бухгалтериянның—3—65.

Облкүүскомнуң типографиязы.

Б01418